

SUÇUN NİTELİKLİ HÂLLERİNDE HATA (TCK M. 30/2)*Error in the Qualified Cases of the Crime (TPC Art. 30/2)***Veysel Candan CANOĞLU*****Özet**

Ceza hukukunda hata, failin düşündüğü ile dış dünyada gerçekleşen olgular arasındaki farklılık olarak tanımlanmaktadır. Failin zihninden geçirdiği ile gerçeğin birbirine uymaması durumunda hatadan söz edilmektedir. Hata, genel olarak bilmemek ile yanlış bilmek şeklinde ortaya çıkmaktadır. Hatanın ilgili olduğu kurum açısından cezai sorumluluk, Türk Ceza Kanunu'nda dört fıkradan oluşan m. 30'a göre belirlenmektedir. Bu maddenin ikinci fıkrasında, suçun nitelikli hâllerinde hata hüküm altına alınmaktadır. Bu düzenlemeye göre bir suçun daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli hâllerinin gerçekleştiği hususunda hataya düşen kişi, bu hatasından yararlanmaktadır. Yalnızca nitelikli hâle dair bir hata mevcut ise suçun temel hâli açısından bir hata söz konusu olmadığından failin cezai sorumluluğu devam etmektedir. Bununla beraber nitelikli hâlin uygulanıp uygulanmayacağı, özellikle nitelikli hâlin daha ağır ya da daha az cezayı gerektirmesine göre farklılık arz edebilmektedir. Bu çalışmada hata ve suçun nitelikli hâllerine dair genel açıklamalarda bulunulduktan sonra, suçun nitelikli hâllerinde hata kurumu, özellik arz eden hususlara göre ayrı başlıklarda ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cezai Sorumluluk, Hata, Nitelikli Hâl, Maddi Unsur, Kast**Abstract**

Error is defined as the difference between what the perpetrator contemplates and what is realized in the external world. In other words, error is mentioned when there is a mismatch between what the perpetrator has in mind and reality. Error generally emerges in two situations. These are in the form of not knowing and knowing wrongly. Criminal responsibility regarding the institution to which the error relates is determined according to Art. 30 of the Turkish Penal Code, which is included in four paragraphs. The second paragraph of this article includes the provision to be applied in the case of error in the qualified cases of the crime. According to this, a person who falls into error regarding the realization of qualified cases of a crime that require a heavier or lesser penalty benefits from this error. If there is an error regarding only the qualified case, the perpetrator's criminal responsibility continues since there is no error in terms of the basic case of the crime. However, whether the qualified case will be applied may vary, especially depending on whether the qualified case requires a heavier or lesser penalty. In our article, after providing general explanations regarding error and the qualified cases of the crime, the institution of error in the qualified cases of the crime is discussed under separate headings according to these specific issues.

Keywords: Criminal Responsibility, Error, Qualified Case, Material Element, Intent

- Bu makale Etik Kurul iznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee permission.
- Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 31.12.2025
- Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 17.7.2026

* Dr. Öğr. Üyesi, Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Ana Bilim Dalı, Kocaeli/Türkiye, E-posta: veysel.canoglu@kocaeli.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-1244-8737>.

GİRİŞ

Failin suçla dair tasavvur ettiği durum ile gerçekleşen sonucun birbirine uymaması hâlinde hata söz konusu olmaktadır. Hata, genel olarak failin bilmemesinden ya da yanlış bilmesinden kaynaklanmaktadır. Hataya düşen failin cezai sorumluluğu, birtakım durumlarda özel olarak değerlendirilmektedir. Çalışmamızda, Türk Ceza Kanunu (TCK) m. 30/2’de yer alan suçun nitelikli hâllerindeki hata kurumu ele alınmaktadır. Sözü edilen fıkrada suçun daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli hâllerinin gerçekleştiği hususunda hataya düşen kişinin bu hatasından yararlanacağı belirtilmektedir.

TCK m. 30/2’nin uygulama alanı suçun nitelikli hâlleriyle sınırlı olduğundan, çalışmamızda ilk olarak suçun nitelikli hâlleri açıklanmaktadır. Akabinde, hata kurumuna dair genel açıklamalarda bulunulup hatanın koşullarından biri olan hataya düşmenin ne anlama geldiği irdelenmektedir. Bu başlıklardan sonra failin hataya düşmesi durumunda bu hatanın failin cezai sorumluluğuna etkisinden bahsedilmekte ve hatanın ortaya çıkış şekline göre daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli hâllerdeki hata, ayrı alt başlıklar altında incelenmektedir.

I. SUÇUN NİTELİKLİ HÂLLERİ

Kanun koyucu, bir suç tipini düzenlerken suçun temel hâlinin yanı sıra, suçun daha ağır ya da daha az ceza öngören şekillerini de hüküm altına alabilmektedir. Bu bakımdan bir suç tipinin unsurlarını temel alan ve haksızlığın daha ağır ya da daha az olmasına göre daha ağır ya da daha az ceza öngören ancak yokluğu durumunda suçun temel hâlinin oluşmasını engellemeyen bu hükümlere suçun nitelikli hâlleri denilmektedir¹. Daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâllerin düzenleniş amaçları arasında, faildeki ahlaki kötülüğün yoğunluğu, suçun işlenmesine bağlı olarak ortaya çıkan zarar veya tehlikenin ağırlığı ve mağdurun savunmasızlığı gibi hususlar yer almaktadır². Malın değerinin az olması veya

¹ Doğan Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (10. Baskı, Yetkin 2022) 493; Berrin Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (8. Baskı, Adalet 2021) 436; Hamide Zafer, *Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK M. 1-75* (8. Baskı, Beta 2021) 633; Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Serkan Meraklı, Pınar Bacaksız ve İsa Başbüyük, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (15. Baskı, Seçkin 2024) 461; Hakan Hakeri, *Ceza Hukuku* (28. Baskı, Adalet 2023) 127; Devrim Güngör, *Ceza Hukukunda Fiil Üzerinde Hata* (Yetkin 2007) 73; Seydi Kaymaz, ‘5237 Sayılı Türk Ceza Kanuna Göre İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Nitelikli Hallerin Diğer Suç Ortaklarına Geçiş Sorunu’ (2012) 16 (2) AHBVÜHFD 117, 125; Olgun Değirmenci, ‘Askeri Ceza Kanununda Düzenlenen Ortak Nitelikli Haller’ (2014) 9 (100) THD 24, 24; Cem Şenol, ‘5237 Sayılı Türk Ceza Kanuna Göre Suçun Maddi ve Nitelikli Unsurlarında Hata (TCK m. 30/1,2)’ (2018) 13 (38) CHD 113, 138; Murat Volkan Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (2. Baskı, Seçkin 2023) 274; M. Emre Tulay, *Ceza Hukukunda Şahısta Veya Konuda Hata* (Adalet 2022) 125.

² Tahir Taner, *Ceza Hukuku Umumî Kısım* (3. Basım, İsmail Akgün 1953) 551; Köksal Bayraktar, Serap Keskin Kızıroğlu, Ali Kemal Yıldız, Pınar Memiş Kartal, Sinan Altunç, Gülşah Bostancı Bozbayındır, Barış Erman, Fulya Eroğlu Erman, Gülşah Kurt ve Hasan Sınar, *Özel Ceza Hukuku Cilt II Kişilere Karşı Suçlar* (On İki Levha 2017) 48; Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve Rifat Murat Önok, *Teorik Ve Pratik Ceza Özel Hukuku* (22. Baskı, Seçkin 2023) 118; Handan

malın bir hukuki ilişkiye konu olması gibi durumlar ise daha az cezayı gerektiren nitelikli hâl olarak kabul edilmektedir. Bundan dolayı fiilin işleniş şekli, fiil işlenirken kullanılan araç, fiilin işlendiği yer veya zaman, konunun değeri veya kime ait olduğu, mağdurun sıfatı ve failin güttüğü saik gibi hususlar nitelikli hâl olarak düzenlenebilmektedir.

Nitelikli hâl için doktrinde suça tesir eden hâller³, suça etki eden hâller⁴, cezayı etkileyen nedenler⁵ ve türeyen suçlar⁶ gibi ifadeler de tercih edilmektedir. TCK'da yer alan m. 6/1-h, m. 15, m. 30/2, m. 42/1 ve m. 61/4'e bakıldığında terim birliğinin bulunmadığı ifade edilebilir⁷. TCK m. 30/2'de de kullanıldığı üzere, yeknesaklığın sağlanması amacıyla çalışmamızda nitelikli hâl ibaresi kullanılmıştır.

Bir suçun temel hâli ile nitelikli hâllerinin aynı maddede düzenlenmesini zorunlu kılan bir kural bulunmamaktadır. TCK ve özel ceza kanunları incelendiğinde suçun temel hâli ile nitelikli hâllerinin ayrı maddelerde düzenlendiği görülebilmektedir⁸. Örneğin kasten öldürme suçunun temel hâli TCK m. 81'de düzenlenmişken nitelikli hâlleri TCK m. 82'de yer almaktadır. Suçun nitelikli hâllerine farklı bir kanunda yer verildiği düzenlemeler de mevcuttur. Örneğin temel hâli TCK m. 106'da yer alan tehdit suçunun, görevi nedeniyle sağlık personeline karşı işlenmesi şeklindeki nitelikli hâli 3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu ek m. 12'de bulunmaktadır⁹. Bu bakımdan suçun temel hâlini içeren maddeden hemen sonra, suçun nitelikli hâllerine başka bir maddede yer verilmesi zorunlu değildir. Yine de nitelikli hâllerin, suçun temel hâliyle aynı ya da art arda maddelerde düzenlenmesi, aralarındaki ilişkinin tespiti açısından önem arz edebilmektedir. Aslında nitelikli hâlin, ilgili suçun temel hâlinin unsurlarını içermesi zorunlu olduğundan bu şekilde bir yorum yapılabilir¹⁰. Bu durum mevcut

Yokuş Sevük, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (4. Baskı, Adalet 2022) 320, 380; Büşra Demiral Bakırman, *Şahsi Cezasızlık Sebepleri ve Cezada İndirim Yapılmasını Gerektiren Şahsi Sebepler* (On İki Levha 2023) 157.

³ Soyaslan (n 1) 493; Timur Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (19. Baskı, Seçkin 2024) 490; Mehmet Tan, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler* (Seçkin 2011) 1136.

⁴ Nevzat Toroslu ve Haluk Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım* (26. Baskı, Savaş 2021) 292.

⁵ Kayıhan İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (7. Baskı, Beta 2023) 308.

⁶ Hakeri (n 1) 126.

⁷ Değirmenci (n 1) 24; Mustafa Özen, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri* (9. Baskı, Adalet 2024) 576.

⁸ İçel (n 5) 307; Mahmut Koca ve İlhan Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (17. Baskı, Seçkin 2024) 141; Özen (n 7) 576.

⁹ Anılan maddenin ilgili kısmı şu şekildedir: "Kamu veya özel sağlık kurum ve kuruluşlarında görev yapan sağlık personeli ile yardımcı sağlık personeline karşı görevleri sebebiyle işlenen 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan kasten yaralama (madde 86), tehdit (madde 106), hakaret (madde 125) ve görevi yaptırmamak için direnme (madde 265) suçlarında; a) İlgili maddelere göre tayin edilecek cezalar yarı oranında artırılır."

¹⁰ Akbulut (n 1) 437; Zafer (n 1) 633; Hakeri (n 1) 127; Özen (n 7) 576; Hakan Karakehya, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Adalet 2022) 73.

değilse iki hüküm aynı maddede düzenlenmiş olsa bile bu iki hükmün aynı suçun temel ve nitelikli hâli olduğu ifade edilemez¹¹. TCK m. 82, TCK m. 137, TCK m. 142, TCK m. 149 ve TCK m. 152 gibi suçun nitelikli hâllerinin düzenlendiği birtakım maddelerin başlığında “nitelikli” ibaresine yer verilmektedir. Bununla beraber TCK m. 79, TCK m. 86, TCK m. 94, TCK m. 96 ve TCK m. 102 gibi birçok maddede nitelikli düzenlenmesine rağmen, madde başlığında sadece suç tipinin adına yer verilmektedir. Esasen madde başlığında yazmasa bile hükmün içeriğine bakılarak, buradaki düzenlemelerin nitelikli hâl olup olmadığına karar verilmektedir. Kanaatimizce madde sistematigi açısından madde başlığına ‘nitelikli’ ibaresinin eklenmesinde yarar vardır. Nitekim suçun maddi unsurlarındaki hata ile nitelikli hâllerindeki hatanın uygulaması farklı olabildiğinden iki hüküm arasındaki ilişkinin tespit edilmesi önem arz etmektedir.

Suçun cezasında artırım ya da indirim öngören her hüküm, nitelikli hâl olarak kabul edilmemelidir¹². Bu noktada neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçtan söz edilmesinde yarar vardır. Özellikle daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâlin gerçekleşmesi veya neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçun oluşması durumlarında cezada artırımı gidilse de ikisinin farklı kurumlar olduğu ifade edilmelidir¹³. Bu farklardan biri manevi unsura ilişkindir. Failin daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâlden sorumlu tutulabilmesi için bunun kastının kapsamında bulunması zorunludur¹⁴. Nitelikli hâlden sorumluluk için taksir yeterli değildir¹⁵. TCK m. 22/1’de taksirden sorumluluk için bunun kanunda açıkça belirtilmesi gerektiği düzenlenmiştir¹⁶. Buna karşın, TCK m. 23’te “en azından taksirle hareket etmesi” şeklinde belirtildiği üzere, neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçta, failin ağırlaşan neticeden sorumlu tutulabilmesi için taksir yeterli olabilmektedir¹⁷. Bir hükmün, daha ağır

¹¹ Akbulut (n 1) 437.

¹² Karakehya (n 9) 74.

¹³ Koca ve Üzülmüş (n 8) 144; Fatih Selami Mahmutoglu ve Serra Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi* (2. Baskı, Beta 2021) 728; Akbulut (n 1) 437; Hakeri (n 1) 128; Özen (n 7) 545; Karakehya (n 9) 74; Dülger (n 1) 682; Ülkü Aydemir Kurt, *Ceza Hukukunda Tipiklik Hatası* (Adalet 2024) 364; Murat Volkan Dülger, Onur Özkan ve Merve Bakdur, ‘Ceza Hukukunda Hata ve Hataya Bağlanan Sonuçlar’ (2021) 12 (45) TAAD 227, 243; Sercan Tokdemir, ‘Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 2013/9-104 Esas, 2014/216 Karar ve 29.4.2014 Tarihli Kararı Çerçevesinde Türk Ceza Kanununun 85’inci Maddesinin İkinci Fıkrası Üzerinde Ortaya Çıkan Hukuki Sorunların Değerlendirilmesi’ (2023) 29 (1) MÜHF-HAD 140, 161, 162.

¹⁴ Taner (n 2) 392; Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen, Mehmet Emin Alşahin ve Kerim Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (18. Baskı, Adalet 2024) 627; Koca ve Üzülmüş (n 8) 145; Bahri Öztürk ve Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku* (24. Baskı, Seçkin 2024) 494; Akbulut (n 1) 437; Hakeri (n 1) 128; Özen (n 7) 578; Karakehya (n 9) 74; Tan (n 3) 1137; Tokdemir (n 13) 162.

¹⁵ Mahmutoglu ve Karadeniz (n 13) 728; Akbulut (n 1) 437; Aydemir Kurt (n 13) 364; Şenol (n 1) 139; Dülger, Özkan ve Bakdur (n 13) 243.

¹⁶ Akbulut (n 1) 437.

¹⁷ Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız ve Başbüyük (n 1) 462; Hakeri (n 1) 129; Özen (n 7) 578; Karakehya (n 9) 75; Dülger (n 1) 682; Aydemir Kurt (n 13) 364; M. Reşat Koparan, ‘TCK Genel

cezaı gerektiren nitelikli hâl ya da neticesi sebebiyle ağırlaşımış suç olmasına bağlanan birçok sonuç bulunmaktadır. Bu sonuçlardan birisi, TCK m. 30/2’de yer alan hataya dair hükmün uygulama alanıyla ilgilidir. Örneğin madde başlığı “Mala zarar vermenin nitelikli halleri” olan TCK m. 152’nin ilk iki fıkrasında nitelikli hâller yer almaktadır. Üç fıkradan oluşan bu maddenin üçüncü fıkrasında ise neticesi sebebiyle ağırlaşımış suç bulunmaktadır. Bu bakımdan madde başlığında neticesi sebebiyle ağırlaşımış suç yerine, sadece nitelikli hâl ibaresine yer verilmişse de TCK m. 152/3 açısından failin hataya düşmesi durumunda, TCK m. 30/2’de yer alan hükmün uygulanması mümkün değildir.

Suçun nitelikli hâllerine benzeyen bir diğer kurum şahsi cezasızlık ya da indirim sebepleridir. Özellikle daha az cezaı gerektiren nitelikli hâl ile şahsi indirim sebeplerinin varlığı durumunda cezada indirimde gidilse de bunların farklı kurumlar olduğu belirtilmelidir¹⁸. Keza TCK’da iki kurum farklı şekillerde hüküm altına alınmaktadır. Örneğin temel hâli TCK m. 141’de bulunan hırsızlık suçunun daha az cezaı gerektiren nitelikli hâllerine TCK m. 144 ve TCK m. 145’te yer verilirken şahsi cezasızlık ya da indirim sebepleri TCK m. 167’de düzenlenmektedir. İki kurum arasındaki farklardan biri, manevi unsura ilişkindir. Nitelikli hâller kural olarak taksirle işlenememektedir. Buna karşın, TCK m. 22/6’ya göre şahsi cezasızlık ya da indirim sebepleri taksirle işlenen suçlarda uygulanabilmektedir¹⁹. Doktrinde bir kısım yazar, şahsi cezasızlık ya da indirim sebeplerinde hata durumunda, TCK m. 30/2’nin uygulanabileceği görüşündedir²⁰. Bu doğrultuda örneğin TCK m. 167’de²¹ ve TCK m. 294/6’da²² hataya düşen failin bu hatasından yararlanacağı kabul edilmektedir. Buna karşın bizim de iştirak ettiğimiz görüşe göre, TCK sistematğinde anılan iki kurum farklı olduğundan şahsi cezasızlık ya da indirim sebeplerinde hata durumunda, TCK m. 30/2’nin uygulanması mümkün değildir²³. Şahsi cezasızlık ya da indirim sebeplerinde hataya düşen failin sorumluluğunun ayrı bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. TCK m. 61/10’da “Kanunda açıkça yazılmış olmadıkça cezalar ne artırılabilir, ne eksiltilebilir, ne de değiştirilebilir.” şeklinde yer alan hükme göre failin lehine

Hükümler Ceza Sorumluluğunu Kaldıran ve Azaltan Sebepler’ (2006) (64) TBBD 337, 355; Dülger, Özkan ve Bakdur (n 13) 243; Tokdemir (n 13) 162.

¹⁸ Akbulut (n 1) 438.

¹⁹ Akbulut (n 1) 438.

²⁰ Soyaslan (n 1) 485; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız ve Başbüyük (n 1) 463; Tezcan, Erdem ve Önok (n 2) 852; Recep Gülşen, ‘Malvarlığına Karşı Suçlar Açısından Akrabalık Bağının Etkisi (TCK m. 167)’ içinde: Mahmut Koca (edt), *Prof. Dr. Mehmet Emin Artuk’a Armağan* (Seçkin 2020) 469, 479; Veli Özer Özbek, ‘Türk Ceza Kanununda Hata (m. 30)’ (2008) 3 (7) CHD 83, 88; Ahu Karakurt, ‘Türk Ceza Kanunu’nda Hata’ (2009) 4 (10) CHD 109, 124.

²¹ Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız ve Başbüyük (n 1) 463; Tezcan, Erdem ve Önok (n 2) 852; Özbek (n 19) 88; Karakurt (n 20) 124.

²² Soyaslan (n 1) 485.

²³ Erkan Sarıtaş ve Hazal Algan Canseven, ‘Şahsi Cezasızlık Sebeplerinin Maddi Şartlarında Hata’ (2023) 11 (1) CHKD 1, 19.

olsa bile kıyas yoluyla cezanın eksiltilmesi mümkün değildir. Esasen bir belirsizlik olsaydı, bu belirsizlik failin, yani özgürlüğün lehine yorumlanabilirdi. Burada herhangi bir belirsizlik yoktur. TCK m. 30/2’de “Bir suçun daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli halleri” ibaresine yer verildiğinden, şahsi cezasızlık ya da indirim sebeplerinde hata durumunda, TCK m. 30/2’de yer alan hükmün uygulanması mümkün olmamalıdır.

II. GENEL OLARAK HATA

Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Güncel Türkçe Sözlük’te hata kelimesi; yanlış, yanlışlık veya istemeyerek ve bilmeyerek yapılan yanlış olarak tanımlanmaktadır²⁴. Maddi ceza hukukunda da benzer bir tanıma sahip olan hata, failin zihninden geçirdiği ile dış dünyaya ait veya bir norma ilişkin hususun birbirine uymaması şeklinde ele alınmaktadır²⁵. Failin tasavvuru ile dış dünyaya ait bir hususun birbirine uymaması durumunda unsur hatası (tipiklik hatası) söz konusu olmaktadır²⁶. Bununla birlikte, failin hatasının bir normatif hususa ilişkin olmasına haksızlık hatası (yasak hatası) denilmektedir²⁷. Hata açısından genel olarak iki durum söz konusudur: Fail ya bilmiyordur ya da yanlış biliyordur²⁸. Yani hatanın yanlış bilmek ve bilmemek şeklinde iki görünümü mevcuttur²⁹.

²⁴ www.sozluk.gov.tr, Erişim Tarihi: 03.08.2025.

²⁵ Faruk Erem, ‘Türk Ceza Kanunu Hükümlerine Göre Hukukî ve Fiili Hata’ (1947) 38 (1) AD 9, 10; Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır (n 14) 617; Zeki Hafizoğulları ve Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (12. Baskı, US-A 2019) 293; İçel (n 5) 491; Koca ve Üzülmöz (n 8) 254; Mahmutoğlu ve Karadeniz (n 13) 698; Demirbaş (n 3) 471; Zafer (n 1) 325; Toroslu ve Toroslu (n 4) 257; Karakurt (n 20) 110; Şenol (n 1) 120; Hakeri (n 1) 427; Özbek (n 21) 83; Erdal Yerdelen, ‘Ceza Hukukunda Yorum Hatası (Der Subsumtionsirrtum)’ (2014) 9 (25) CHD 69, 77; Gülşah Bostancı Bozbayındır, ‘Müşterek Faillikte Sınırın Aşılması ve Şahısta Hata’ (2019) 17 (202) LHD 4203-4252; Aydemir Kurt (n 13) 28; Dülger, Özkan ve Bakdur (n 13) 228; Ersan Şen ve Selvecan Akpınar, ‘Ceza Hukukunda Hata’ (2021) 16 (180) THD 1560, 1562.

²⁶ Hakkı Demirel, ‘Ceza Hukukunda Bilmeme ve Hata’ (1955) 12 (3) AÜHFD 100, 107; Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır (n 14) 617; İçel (n 5) 491; Koca ve Üzülmöz (n 8) 254; Öztürk ve Erdem (n 14) 480; Mahmutoğlu ve Karadeniz (n 13) 701; Demirbaş (n 3) 482; Zafer (n 1) 325; Hakeri (n 1) 426; Özbek (n 21) 83; Yerdelen (n 25) 78; Şenol (n 1) 124; Neslihan Göktürk, *Haksızlık Yanılgısının Ceza Sorumluluğuna Etkisi* (Seçkin 2016) 74; Ziya Koç, ‘Rızanın Varlığında Hatanın Cinsel Saldırı Suçu Bakımından Değerlendirilmesi’ (2020) 15 (42) CHD 229, 253; Demiral Bakırman (n 2) 79; Suçun maddi unsurlarını bilmeyen fail açısından iyi niyetten (good faith) söz edilemeyeceğini belirten Yazarlar, bu durumda kastı kaldıran bir hatanın söz konusu olduğunu ifade etmektedirler. Ayrıca “good faith” kavramı açısından değerlendirmeler için bkz. Yusuf Yaşar ve Zafer İçer, ‘The Concept of “Good Faith” In Criminal Law’ (2019) 7 (2) CHKD 255, 264.

²⁷ Adem Sözüer, ‘Ön Söz Yerine Türk Ceza Hukuku Reformu’ (2013) 71 (1) İÜHM 1, 9; Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır (n 14) 617; İçel (n 5) 491; Koca ve Üzülmöz (n 8) 254; Öztürk ve Erdem (n 14) 480; Mahmutoğlu ve Karadeniz (n 13) 701; Akbulut (n 1) 696; Demirbaş (n 3) 472; Hakeri (n 1) 426; Özbek (n 21) 83; Yerdelen (n 25) 79; Şenol (n 1) 124; Dülger (n 1) 669; Göktürk (n 26) 69; Hakan A. Yavuz, ‘Türk Ceza Hukukunda Haksızlık Hatası (TCK m. 30/4) (Teoride ve Güncel Yargıtay Uygulamasında)’ (2021) 12 (46) TAAD 201, 204; Demiral Bakırman (n 2) 79.

²⁸ Soyaslan (n 1) 477; Mahmutoğlu ve Karadeniz (n 13) 698; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız ve Başbüyük (n 1) 455; Karakehya (n 9) 113.

²⁹ Koca ve Üzülmöz (n 8) 254; Öztürk ve Erdem (n 14) 480; Özen (n 7) 530; Dülger (n 1) 669; Demiral

Hatanın bilgisizlikten farklı olduğunu belirtmek gerekir. Negatif bir özellik arz eden bilgisizlik, bir şeyi tanıma eksikliğidir³⁰. Buna karşın hata, pozitif bir karaktere sahip olup belirli bir kanaati ifade etmektedir³¹. Hata durumunda bir şey hakkında bilgisizlik söz konusu olmakla beraber bilgisizlik, hata olmadan, herhangi bir kanaat içermeyen durumlarda da olabilmektedir³².

Hatanın şüpheden farklı olduğu da ifade edilmelidir. Bir olguya dair gerçeğin ne olduğunun kestirilememesinden kaynaklanan kararsızlığa şüphe denilmektedir³³. Bu bakımdan şüphe, bir kanının oluşmasını engelleyen fikir veya tasavvurların çatışması durumunda söz konusu olmaktadır³⁴. Bu çatışmanın ortadan kalkmaması durumunda failin, bir şeyin gerçekte olduğundan farklı bildiği, hâliyle hataya düşmüş olduğu da ifade edilemez³⁵.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu³⁶ m. 44'te hukuki hata düzenlenmekteyken konumuzla ilgili olan şahısta hata ve tek neticeli sapma m. 52'de düzenlenmekteydi. 765 sayılı TCK m. 52 genel olarak cürmün, hata veya sair bir arıza nedeniyle başka bir kişiye karşı işlenmesini konu almaktaydı. Bu durumda mağdurun sıfatına dair cezayı ağırlaştıran sebebin faile yüklenemeyeceği belirtilmekteydi. Bununla birlikte failin cürmü istediği kişiye karşı işlemiş gibi cezayı hafifleten sebebin de uygulanacağı düzenlenmekteydi. Buna göre hataya genel olarak iki şekilde düşülmekteydi³⁷. İlki, mağdurun şahsındaki hataya ilişkin³⁸. Örneğin

Bakırman (n 2) 79; Sarıgül'e göre bir şeyin bilinmemesi ile unutulması aynı sonucu doğurduğundan dolayı unutma da bilmeme ile ve dolayısıyla hata ile eşdeğerdir. Bkz. Ali Tanju Sarıgül, 'Ceza Hukukunda Hata Kavramı ve Suçun Maddi Unsurlarında Hatanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi' (2019) 14 (2) EÜHFD 663, 667. Roma Statüsü m.30'da manevi unsura dair düzenleme mevcut olup hataya dair değerlendirmeler için bkz. Devrim Aydın, 'Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü'nde Suçun Manevi Unsuru ve Hata' (2012) 4 (27) FHD 20, 22.

³⁰ Hafizoğulları ve Özen (n 25) 293; Soyaslan (n 1) 477; Demirbaş (n 3) 471; Toroslu ve Toroslu (n 4) 257; Karakurt (n 20) 110; Koç (n 26) 252.

³¹ Hafizoğulları ve Özen (n 25) 293; Soyaslan (n 1) 477; Demirbaş (n 3) 471; Toroslu ve Toroslu (n 4) 257; Karakurt (n 20) 110; Koç (n 26) 252; İki terim arasındaki farka dair örnekler için bkz. Hasan İba, *Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Unsurlarında Hata* (Seçkin 2023) 138.

³² Hafizoğulları ve Özen (n 25) 293; Soyaslan (n 1) 477; Toroslu ve Toroslu (n 4) 257; Karakurt (n 20) 110; Şenol (n 1) 120; Aydemir Kurt (n 13) 29.

³³ Hafizoğulları ve Özen (n 25) 293; Soyaslan (n 1) 477.

³⁴ Hafizoğulları ve Özen (n 25) 293; Soyaslan (n 1) 477; Toroslu ve Toroslu (n 4) 257; Karakurt (n 20) 111.

³⁵ Hafizoğulları ve Özen (n 25) 293; Soyaslan (n 1) 477; Toroslu ve Toroslu (n 4) 257; Özen (n 7) 530; Karakurt (n 20) 111.

³⁶ 765 sayılı ve 01.03.1926 kabul tarihli Türk Ceza Kanunu, 320 sayılı ve 13.03.1926 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak 01.07.1926 tarihinde yürürlüğe girmiş ve 5252 sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun m. 12/1-b gereği 01.06.2005 tarihinde yürürlükten kaldırılmıştır.

³⁷ Demirel (n 26) 108.

³⁸ Demirel (n 26) 108.

failin kaçırmak istediği kadından başkasını kaçırmaması durumunda bu durum gündeme gelmekteydi³⁹. İkincisi ise failin A'ya ateş etmesine rağmen B'yi öldürmesi örneğindeki gibi fiilin isabetinde hata yapılması durumunda ortaya çıkmaktaydı⁴⁰.

TCK'da hata m. 30'da dört fıkra şeklinde düzenlenmektedir. Maddenin ilk fıkrasında suçun maddi unsurlarında hata, ikinci fıkrasında suçun nitelikli hâllerinde hata, üçüncü fıkrasında ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenlerde hata ve dördüncü fıkrasında haksızlık hatası yer almaktadır. Doktrindeki hâkim görüşe göre hata, iki açıdan ele alınmalıdır⁴¹. Buna göre ilk iki fıkra ile üçüncü fıkradaki hukuka uygunluk sebeplerinin maddi şartlarında hata, kastı kaldıran hata iken, üçüncü fıkradaki kusurluluğu ortadan kaldıran veya azaltan sebeplerin maddi şartlarında hata ile dördüncü fıkradaki hata, kusurluluğu etkileyen hatadır⁴². 765 sayılı TCK m. 52 ile karşılaştırıldığında TCK m. 30'un birçok yönden farklı olarak kaleme alındığı ifade edilmektedir⁴³. Bununla beraber aşağıda sözünü edeceğimiz üzere, 765 sayılı TCK döneminde Yargıtay tarafından fiile ve şahsa bağlı hataya dair birçok kararın TCK m. 30/2 açısından verilmeye devam ettiğini belirtmek gerekir⁴⁴.

III. SUÇUN NİTELİKLİ HÂLLERİNDE HATANIN KOŞULLARI

Suçun nitelikli hâllerinde hatanın koşullarının ne olduğu açısından TCK m. 30/2'ye bakıldığında temel koşulun “Bir suçun daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerinin gerçekleştiği hususunda hataya düşen” şeklinde ifade edildiği görülmektedir. Madde metninde *hataya düşme* şeklinde yer verilen bu ibare, TCK m. 30/3 ve TCK m. 30/4'te de kullanılmaktadır, ancak aralarında önemli bir fark bulunmaktadır. TCK m. 30/3 ve TCK m. 30/4'te hatanın “kaçınılmaz bir hata” olması gerektiği belirtilmesine karşın TCK m. 30/2'de hata

³⁹ Demirel (n 26) 108.

⁴⁰ Demirel (n 26) 108.

⁴¹ İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (20. Baskı, Seçkin 2024) 540; Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır (n 14) 618; Koca ve Üzülmaz (n 8) 255; Karakehya (n 9) 113; Ahmet Gökçen ve Murat Balci, ‘Kasten Öldürme Suçu (TCK M. 81)’ (2011) 17 (1-2) MÜHF-HAD 95, 195; Yerdelen (n 25) 77; Koparan (n 17) 353, 356; Dülger (n 1) 670; Yavuz (n 27) 206; Dülger, Özkan ve Bakdur (n 13) 230; Şen ve Akpınar (n 25) 1560; Koç (n 26) 253.

⁴² Özgenç (n 40) 540; Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır (n 14) 618; Koca ve Üzülmaz (n 8) 255; Gökçen ve Balci (n 40) 195; Yerdelen (n 25) 77; Koparan (n 17) 353, 356; Yavuz (n 27) 206; Dülger, Özkan ve Bakdur (n 13) 230; Şen ve Akpınar (n 25) 1560; Koç (n 26) 253; Sangül (n 29) 665, 673; Öte yandan, hukuka uygunluk nedenlerinin manevî unsurlarının çeşitli açılardan ele alındığı detaylı değerlendirmeler için bkz. Selman Dursun ve Ali Emrah Bozbayındır, ‘Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Manevi Unsurları Meselesi’ (2016) 73 (1) İÜFHM 63, 87.

⁴³ Özgenç (n 40) 540; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız ve Başbüyük (n 1) 456; Özen (n 7) 529; Özbek (n 21) 83; Şenol (n 1) 118; Koparan (n 17) 352; Duygu Merki, ‘Türk Ceza Hukukunda Sapma’ (2013) 8 (2) EÜHFD 515, 519.

⁴⁴ Yargıtay 4 CD, 4755/5557, 21.09.1988; Yargıtay 1 CD, 2798/3202, 20.11.2000; Yargıtay 2 CD, 269/7517, 12.04.2004.

açısından bu koşula yer verilmemektedir. Doktrinde hatanın kaçınılmaz bir hata olduğunu savunan yazarlar da mevcuttur⁴⁵. Bu doğrultuda bir görüşe göre TCK m. 30/2’de açıkça kaçınılmaz ibaresine yer verilmese de bütün hata türlerinin esaslı, mutlak ve kaçınılmaz olması gerekmektedir⁴⁶. Aksi takdirde bilmeme veya hata durumlarında failin çok basit söylemlerine binaen lehine sonuç doğması adalet duygusuyla bağdaşmayabilmektedir⁴⁷. Bu görüşe katılmamaktayız. Madde metninde açıkça yazılmayan bu tür bir ibarenin aranması, kanunilik ilkesine ve dolayısıyla Anayasa m. 13 ve m. 38’e aykırıdır. Bu bakımdan TCK m. 30/2 için failin, nitelikli hâllerin gerçekleştiği hususunda hataya düşüp düşmediği incelenirken, hatanın kaçınılmaz olup olmadığına dair yapılan tespit, hükmün uygulanması açısından belirleyici olmamaktadır. Yani hata kaçınılabılır olsa bile TCK m. 30/2 uygulanabilmektedir. Keza Yargıtay da bu hatanın kaçınılmaz bir hata olmadığını kabul etmekte ve bunu “normal bir hata” olarak nitelendirmektedir⁴⁸. Mevzuatta hata açısından bu tür bir ayırım yapılmadığını ve doktrinde de bu tür bir kullanıma rastlamadığımızı belirtmek gerekir. Bu nedenle “normal bir hata” şeklindeki kullanımın ne anlama geldiği belirsiz olduğundan söz konusu kullanım eleştiriye açıktır. Bununla beraber Yargıtay’ın farklı yönde verdiği ve mevcut düzenleme ile uyumlu olmadığını düşündüğümüz kararları da bulunmaktadır. Bir olayda Yargıtay, on sekiz yaşını tamamlamış birisini öldürmek isteyen sanığın hataya düşerek bir çocuğu öldürmesi nedeniyle hatayı TCK m. 30/3 açısından değerlendirmiştir⁴⁹. Bozma sonrası verilen kararda da mağdurun yaşına ilişkin hata açısından sanığın, anılan hükme göre kaçınılmaz bir hataya düşmediği kabul edilmiştir. Muhalefet şerhinde, hatanın mağdurun şahsında olması nedeniyle TCK m. 30/2 açısından değerlendirme yapılarak, sanığın suçun temel hâlinde sorumlu tutulması gerektiği belirtilmiştir⁵⁰. Görüldüğü üzere hatanın kaçınılmaz olması arandığından fail hatasından yararlanamamıştır. Mağdurun yaşının cezayı ağırlaştırdığı TCK m. 82/1-e için Yargıtay’ın hatayı m. 30/2 açısından değerlendirmesi gerekirdi. Bu nedenle şerhe katılmaktayız.

⁴⁵ Eser Olgun, ‘Kasten Öldürme Suçunun Türk-Alman Karşılaştırmalı Ceza Hukuku Bakımından İncelenmesi’ (2013) 19 (2) MÜHF-HAD 1631, 1661; Bununla birlikte kural üzerinde hatanın ceza sorumluluğunu kaldırması için kaçınılmaz olması gerektiğine dair açıklama için bkz. Devrim Güngör, ‘Ceza Hukukunda Kural Üzerinde Hata’ (2007) (68) TBBD 135, 156; Ayrıca rızanın maddi koşullarında hatanın kaçınılabılır olup olmadığının tespiti için bkz. Zeynel T. Kangal, ‘Göçmen Kaçakçılığı Suçu’ (2019) 21 (Özel Sayı) DEÜHFD 221, 243.

⁴⁶ Şen ve Akpınar (n 25) 1563; Ayrıca “esaslı hata” şeklinde kullanımın olduğunu da eklemek isteriz. Bkz. Güneş Okuyucu Ergün, ‘Görevi Kötüye Kullanma Suçu’ (2009) (82) TBBD 1, 19; Muharrem Özen ve Atacan Köksal, ‘Göreve İlişkin Sırrın Açıklanması Suçu’ (2020) 69 (1) AÜHFD 189, 218;

⁴⁷ Şen ve Akpınar (n 25) 1563.

⁴⁸ Yargıtay CGK, 27/644, 07.11.2019.

⁴⁹ Yargıtay 1 CD, 12246/2116, 17.03.2022.

⁵⁰ Yargıtay 1 CD, 8582/8781, 10.11.2022.

Failin hataya düşmesinden ne anlaşılması gerektiği önem arz etmektedir. Kanaatimizce bu koşul, yukarıda açıklandığı üzere hatanın anlamıyla doğrudan ilgilidir. Nitelikli hâlden sorumluluk için failin kasten hareket etmesi gerekmektedir. Çünkü nitelikli hâl taksirle işlenememektedir⁵¹. Hata durumunda fail bu nitelikli hâli ya bilmiyordur ya da yanlış biliyordur⁵². O zaman failin kastının bulunmadığı durumlarda failin hataya düştüğü kabul edilmelidir. Bilindiği üzere kast ikiye ayrılmaktadır. Yargıtay'a göre doğrudan kastın yanı sıra olası kastın varlığı durumunda da nitelikli hâlden sorumluluk devam etmektedir⁵³. Bir olayda sanık, elindeki av tüfeğiyle karşı tarafa ateş ederken saçmalar, balkondaki mavi brandayla kapatılmış kısma gelmiş ve bu brandanın arkasında bulunan on bir yaşındaki çocuk ölmüştür. Yargıtay 1. Ceza Dairesi, sanığın, brandanın arkasındaki çocuğu görmemesi nedeniyle maktulün yaşında hataya düştüğü gerekçesiyle TCK m. 82/1-e yerine suçun temel hâlinin oluştuğu yönünde karar vermiştir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, sanığın ateş ettiği evde çocukların olabileceğinin ve tüfekten çıkan saçmaların çocuklara isabet edebileceğinin sanık tarafından öngörüldüğünü, yani sanığın olası kastla hareket ettiğini belirtmiştir. Bu bakımdan öldürme suçunu olası kastla işleyen sanığın, maktulün yaşında hataya düşmemesi nedeniyle TCK m. 82/1-e'deki nitelikli hâlin oluştuğu yönünde karar vermiştir⁵⁴.

Hataya düşme açısından nitelikli hâllerin fiile ve şahsa bağlı hâller olarak ayrılarak değerlendirildiği görülebilmektedir⁵⁵. Fiile bağlı hâllerden farklı olarak şahsa bağlı hâllerde hata, mağdur ve failin birbirleriyle olan ilişkisi ve bunların sıfatlarından kaynaklanmaktadır⁵⁶. Somut olayda hatanın fiile mi yoksa şahsa mı ilişkin olduğu tespit edilmelidir. Örneğin annesini öldürmek isteyen fail, teyzesini annesi sanarak silahla yaralamıştır. Fail, burada şahısta hataya düşse de fiili işlerken kullandığı araçta hataya düşmemiştir. Yani burada hata, fiile değil, şahsa bağlı hâle ilişkindir. Diğer yandan, fail kamuya ait bir binaya molotofkokteyli atıp zarar vermek istemiştir. İçindeki sıvının yanıcı madde olduğunu tasavvur ettiği şişedeki sıvı yanıcı olmasa da fail, şişeyi fırlatarak camı kırmıştır. Bu

⁵¹ Demirel (n 26) 107; Mahmutoglu ve Karadeniz (n 13) 728; Akbulut (n 1) 437; Nitelikli hâl ancak temel hâli kasıtlı işlenen suçlarda söz konusu olur. Bu bakımdan suçun taksirli hâli işlenmiş ise nitelikli hâl zaten oluşmayacağından bu yönde bir incelemede bulunulmasına da gerek yoktur. Bir olayda sanık, pencerenin önünde duran cismin sincap olduğunu sanarak ateş etmiştir. Aslında kardeşine ateş edip öldürmüştür. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, sanığın olası kastla suçu işlemesi durumunda nitelikli hâlde hataya düştüğünden dolayı suçun temel hâlinde sorumlu tutulabileceğini belirtmiştir. Yapılan inceleme sonucunda sanığın taksirle öldürme suçunu işlediği kabul edildiğinden nitelikli hâlin de uygulanmayacağı yönünde karar verilmiştir. Bkz. Yargıtay CGK, 1-150/192, 15.07.2008.

⁵² Zafer (n 1) 637; Toroslu ve Toroslu (n 4) 293.

⁵³ Yargıtay CGK, 63/249, 07.04.2022.

⁵⁴ Yargıtay CGK, 908/445, 18.10.2018.

⁵⁵ Soyaslan (n 1) 484, 485; Özen (n 7) 546.

⁵⁶ Soyaslan (n 1) 485; Özen (n 7) 546-548.

durumda suçun temel hâli oluşmasına karşın, fail, fiilin işlenmesinde kullanılan araçta hataya düşmüştür. Zarar verdiği bina bir kamu kurumuna ait olduğundan TCK m. 152/1-a'dan sorumlu olmaya devam etmelidir. Özetle, aynı suç açısından birden fazla nitelikli hâl varsa hata, sadece ilgili olan nitelikli hâl açısından uygulanmalıdır. Bu hususta özellikle tasarlama ile kan gütme saikiyle öldürme oldukça tartışmalı olup bunlara aşağıda değinilecektir. Bir karara konu olayda, eşini bıçaklamak isterken hataya düşerek oğlunu bıçaklayan sanık hakkında Yargıtay, sanığın suç aleti olan bıçakta değil, mağdurun şahsında hataya düşmüş olması nedeniyle mağdurun şahsından dolayı olmasa da suçun bıçakla işlenmesinden dolayı cezasında artırımı gidilmesi gerektiğini belirtmiştir⁵⁷.

Failin hataya düşüp düşmediği titiz bir şekilde araştırılmalıdır. Bir olayda sanık, kaymakamlık hizmetlerine tahsis edildiğini bilmediği bir aracın camını kırarak içindeki bilgisayar gibi eşyaları almıştır. İlk derece mahkemesi, nitelikli mala zarar verme suçundan dolayı mahkûmiyet hükmü vermiştir. Yargıtay, siyah renkli olan kaymakamlık aracının bir alışveriş merkezinde olması ve sanığın, suçu on dört saniye gibi kısa bir sürede işlemiş olmasının yanı sıra, aracın resmî plaka taşıyıp taşımadığının, aracın üzerinde kaymakamlık hizmetlerine tahsis edildiğine dair herhangi bir yazı veya sair bir ibarenin yer alıp almadığının, sanığın suçu işlemeden önce bu yönde bir bilgisinin bulunup bulunmadığının ve sanığın suçu işlediği esnada aracın dışarıdan bir gözlemle kaymakamlığa tahsis edildiğini anlama imkânının olup olmadığının araştırılarak, sanığın hataya düşüp düşmediğinin belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir⁵⁸. Benzer bir olayda da emniyet müdürlüğüne ait aracın sinyal lambasını kıran sanık hakkında TCK m. 152/1-a'dan dolayı mahkûmiyet hükmü verilmiştir. Yargıtay, otomobilin sivil ekiplerce kullanılması, dışarıdan bakıldığında otomobilin emniyete ait olduğuna dair bir hususun bulunmaması ve sanığın bu otomobilin özel kişilere ait olduğunu düşünerek suçu işlemesinden dolayı TCK m. 30/2'ye göre suçun temel hâlinde dolayı hüküm kurulması gerektiğini belirtmiştir⁵⁹. Bir diğer olayda suça sürüklenen çocuklar, belediyeye ait çay bahçesindeki sandalyelere zarar vermişlerdir. Yargıtay, bu çay bahçesi belediyeye ait olsa da ihale ile özel bir şahıs tarafından işletildiğinden, suça sürüklenen çocukların bu çay bahçesinin belediyeye ait olduğunu bilip bilmediklerinin araştırılması gerektiğini; bu hususu bilmediklerinin saptanması durumunda TCK m. 30/2'ye göre suçun temel hâlinde sorumlu olacaklarını belirtmiştir⁶⁰. Başka bir olayda, birlikte yaşayan sanıkların evine mahkeme keşif heyeti gelmiş, kapıyı sanık (A) açmış ve heyetin başkanı olan hâkimin

⁵⁷ Benzer şekilde, eşini bıçaklamak isterken araya giren kızını bıçaklayan sanık hakkında 765 sayılı TCK m. 52 hükmü gereği 765 sayılı TCK m. 457/2'ye göre artırımı gidilmemesine dair karar için bkz. Yargıtay 2 CD, 269/7517, 12.04.2004.

⁵⁸ Yargıtay 23 CD, 14840/7659, 07.12.2015.

⁵⁹ Yargıtay 9 CD, 3834/8844, 09.09.2014.

⁶⁰ Yargıtay 23 CD, 18236/2852, 23.06.2015.

kendisini tanıtmaması üzerine sanık (A) hâkime hakaret ederek kapıyı kapatmıştır. Sanık (A), hemen eşi olan sanık (B)'ye haber vermiş ve sanık (B), olay yerine gelir gelmez keşif heyetine hakaret etmiştir. Sanık (B)'nin, keşif heyetine karşı işlediği suç nedeniyle TCK m. 125/3-a'dan mahkûmiyetine karar verilmiştir. Yargıtay 4. Ceza Dairesi, sanık (B)'nin bu kişilerin mahkeme heyeti olduğunu bilip bilmediğine dair eksik araştırmayla hüküm verilmesinden dolayı kararı bozmuştur. Yargıtay Ceza Genel Kurulu; sanık (A)'nın telefonda durumu belirtmemesine karşın, sanık (B)'nin apartmana girdiğinde yöneticiden eve gelenlerin mahkeme heyeti olduğunu öğrenmesi sebebiyle hataya düşmediğini kabul ederek TCK m. 30/2'nin uygulanamayacağı yönünde karar vermiştir⁶¹.

Gereğesi dikkat çeken bir olayda ise sanık, Ziraat Bankası'nın bir şubesine ait hizmet binasının camını kırdığından ilk derece mahkemesi tarafından TCK m. 152/1-a'daki nitelikli hâlden dolayı mahkûmiyet hükmü verilmiştir. Başsavcılık, sanığın hataya düşmediğini "hayatın olağan akışı" ile gerekçelendirmiştir. Yargıtay, Halkbank ve Vakıfbank gibi Türkiye Varlık Fonu'na ait olan Ziraat Bankası'nın da kamuya ait olduğunun herkes tarafından bilindiğini, hatta bilinmesi gerektiğini belirtmiştir. Yine de sübjektif sorumluluğun esas alındığı TCK sistematığı açısından sanığın kamu malına zarar vermesi nedeniyle TCK m. 152/1-a'daki nitelikli hâlin uygulanmayacağını kabul etmiştir. Bu nedenle sanığın ilgili nitelikli hâl açısından hataya düştüğü yönünde karar vermiştir⁶².

IV. SUÇUN NİTELİKLİ HÂLLERİNDEKİ HATANIN CEZAI SORUMLULUĞA ETKİSİ

TCK m. 30/2'de suçun nitelikli hâlinde hataya düşen failin bu hatasından yararlanacağı belirtilmektedir. Failin hatasından yararlanmasının, diğer bir ifadeyle nitelikli hâllerde hataya düşmesinin cezai sorumluluğuna etkisinin ne olacağına değinmekteyiz. Madde gerekçesine göre kastın varlığına engel olan hata, suçun temel hâlinin yanı sıra, nitelikli hâllerinde de mevcut olabilmektedir. Bu durumda fail hatasından yararlanmaktadır. Failin hatasından yararlanmasının, cezai sorumluluğuna etkisinin ne olduğu açıkça belirtilmediğinden bu hüküm doktrinde eleştirilmektedir⁶³. Buna karşın, düzenlemenin yerinde olduğunu savunan yazarlar da vardır⁶⁴. Zafer'e göre, TCK m. 30/2'de nitelikli hâllere dair kastın ortadan kalka-

⁶¹ Yargıtay 4 CD, 36850/1464, 21.01.2014; Yargıtay CGK, 757/113, 28.02.2017.

⁶² Yargıtay 6 CD, 3366/2457, 16.02.2021.

⁶³ Hafizoğulları ve Özen (n 25) 298; Koca ve Üzülmaz (n 8) 263; Mahmutoglu ve Karadeniz (n 13) 724; Şenol (n 1) 137; Tan (n 3) 1137; Hasan Tahsin Gökcan ve Mustafa Artuç, *Türk Ceza Kanunu Şerhi I. Cilt* (Adalet 2021) 880; Reşit Karaaslan, 'Ceza Hukukunda Şahısta Hata ve Hedefte Sapma' (2019) 18 (2) GSÜHFD 215, 254; Bununla beraber müşterek faillik durumunda hataya dair açıklamalar için bkz. Bostancı Bozbayındır (n 25) 4252-4255.

⁶⁴ Zafer (n 1) 637; Tulay (n 1) 132; Karakurt (n 20) 122.

cağına dair bir ibareye yer verilseydi bu yanlış anlaşılmalara neden olabilecekti⁶⁵. Bu nedenle failin hatasından yararlanacağının yazılması doğrudur⁶⁶. Düzenlemeyi yerinde bulan Tulay ise “nitelikli hâller” yerine “daha hafif ceza öngören kanun/norm” şeklinde bir ibareye yer verilmesinin isabetli olacağını savunmaktadır⁶⁷.

Doktrindeki hâkim görüşe⁶⁸ ve Yargıtay’ın yerleşik içtihatlarına⁶⁹ göre failin nitelikli hâllerde hataya düşmesi durumunda, nitelikli hâle dair kastı ortadan kalkmaktadır. Belirtmek gerekir ki bu durumda failin suçun nitelikli hâli yerine temel hâlden sorumlu tutulması şeklindeki bir çıkarım genel açıdan doğru değildir. Bu bakımdan nitelikli hâllerde hataya düşen failin her durumda suçun temel hâlden sorumlu olacağı ifade edilemez. Burada suçun temel hâli ile nitelikli hâli arasında bir değerlendirme yapılarak hangisi failin lehine olacak ise onun uygulanması gerekmektedir⁷⁰. Bu ise nitelikli hâlin daha ağır ya da daha az ceza gerektirmesine göre değişeceğinden hemen aşağıda ayrı başlıklar altında ele alınacaktır. Bununla beraber nitelikli hâlde düşülen hata ile temel hâlde düşülen hatanın farklı olduğunu da belirtmek gerekir. Suçun nitelikli hâllerinde hataya düşen failin bu hatasından yararlanması durumunda suçun temel hâli açısından bir değişiklik olmamaktadır⁷¹. Örneğin failin, çalmış olduğu malın kamu yararına tahsis edildiğini bilmemesi nedeniyle TCK m. 142/1-a açısından hataya düştüğü ifade edilmelidir. Bu durumda fail, hırsızlık suçunun temel hâlden sorumludur. Buradaki hata suçun konusuyla ilgilidir. Buna karşın failin, kendisine ait olduğunu sanarak başkasına ait bir malı alması durumunda hata yine suçun konusuyla ilgili olsa da buradaki hata suçun temel hâlini ilgilendirmektedir. Keza benzer bir olayda Yargıtay TCK m. 30/1’e göre suçun oluşmadığı yönünde karar vermiştir⁷².

Aşağıda detaylı değerlendirmelere geçmeden önce son olarak ifade edilmelidir ki, suçun nitelikli hâllerinde hataya düşülmesi yalnızca cezanın miktarını ilgilendirmemektedir. Suçun temel ya da nitelikli hâlden hangisi leheyse o hüküm bir bütün olarak uygulanmalıdır. Bu bakımdan örneğin hırsızlık suçu açısından malın değeri azsa TCK m. 145’e göre failin cezasında indirim yapılabileceği gibi

⁶⁵ Zafer (n 1) 637.

⁶⁶ Zafer (n 1) 637.

⁶⁷ Detaylı bilgi için bkz. Tulay (n 1) 132.

⁶⁸ Özgenç (n 40) 540; Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır (n 14) 627; Koca ve Üzülmüş (n 8) 263; Tulay (n 1) 132; Koparan (n 17) 354; Cengiz Apaydın, ‘Ceza Hukukunda Fiili Hata’ (2017) 12 (135) THD 52, 56; Karaaslan (n 63) 255.

⁶⁹ Yargıtay 3 CD, 6256/5245, 19.02.2025.

⁷⁰ Zafer (n 1) 637; Güngör (n 1) 74; Karakehya (n 9) 116; Dülger (n 1) 681; Gökcan ve Artuç (n 62) 880; Ahmet Kılıç, ‘5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu m. 142/2-a’daki Kişinin Ölümüne İlişkin Nitelikli Halin Değerlendirilmesi’ (2020) 26 (1) MÜHF-HAD 146, 150.

⁷¹ Özen (n 7) 545; Dülger (n 1) 681; Tulay (n 1) 132; Kılıç (n 70) 150; Dülger, Özkan ve Bakdur (n 13) 242.

⁷² Yargıtay 6 CD, 13814/18332, 29.11.2021. Sanığın kendisine ait sandığı üç adet ağaca zarar vermesi şeklindeki benzer bir karar için bkz. Yargıtay 13 CD, 3779/8105, 29.09.2020.

ceza verilmesinden de vazgeçilebilmektedir. Yine TCK m. 144'teki nitelikli hâlin uygulanması durumunda cezada indirimle gidilebilmektedir. Ayrıca suçun temel hâlinin resen takip edilmesine karşın bu nitelikli hâlin takibi için artık şikâyet aranmaktadır. Kaldı ki nitelikli hâllerde düşülen hatanın TCK m. 61 açısından da bir etkisinin olacağı kanaatindeyiz. Bir örnek üzerinden açıklamak gerekirse fail, hırsızlık suçunu gece vakti işler ancak TCK m. 143'teki bu nitelikli hâlde hataya düştüğünden cezasında artırımı gidilmez. Fail, suçun temel hâlinde dolayı sorumlu tutulur. Bu durumda hâkim, temel cezayı belirlerken TCK m. 61/1-c'ye göre suçun işlendiği zamanın gece olmasını gözeterek alt sınırdan uzaklaşmamalıdır. Esasen TCK m. 61'e göre cezanın belirlenmesinde, temel ceza belirlendikten sonra sonuç ceza belirlenirken nitelikli hâllere bakılmaktadır. TCK m. 30/2'nin amacı failin hatasından yararlanması olduğundan bu hususun temel cezanın belirlenme aşamasında gözetilmesi uygundur.

V. DAHA AĞIR CEZAYI GEREKTİREN NİTELİKLİ HÂLLERDE HATA

A. Nitelikli Hâl Oluşmasına Rağmen Failin Oluşmadığını Düşünerek Suçu İşlemesi

Bir suçun temel hâlini işlemek isteyen fail, tasavvur ettiğinden farklı olarak suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâlini bilmeden işlerse hatasından yararlanmalı ve daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâlden sorumlu tutulmamalıdır⁷³. Bu duruma dair en çok verilen örneklerden birisi, suçun belirli akrabalara karşı işlendiği TCK m. 82/1-d'ye ilişkindir. Buna göre bir başkasını öldürmek isterken hataya düşerek babasını öldüren fail hakkında sözü edilen nitelikli hâl uygulanmamalıdır⁷⁴. Yine örneğin failin işlediği mala zarar verme suçunun konusu bir kamu kurumuna ait olduğundan TCK m. 152/1-a'daki nitelikli hâl oluşmaktadır. Fail, bu malın bir kamu kurumuna ait olduğunu bilmiyorsa hatasından yararlanır ve suçun temel hâlinde sorumlu olur.

Yargıtay kararlarının önemli bir kısmının bu duruma ilişkin olduğu görülebilmektedir. Bunların ise çoğunluğunun mağdurun sıfatıyla ilgili nitelikli hâlde

⁷³ İçel (n 5) 493; Koca ve Üzülmüş (n 8) 263; Öztürk ve Erdem (n 14) 495; Demirbaş (n 3) 490; Zafer (n 1) 638; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız ve Başbüyük (n 1) 461; Hakeri (n 1) 434; Özbek (n 21) 88; Karakehya (n 9) 117; Buket Abanoz Öztürk, 'Türk ve Alman Ceza Hukukunda Çift Taraflı Hatanın Değerlendirilmesi' (2023) 27 (1) AHBVÜHFD 253, 262; Apaydın (n 68) 56.

⁷⁴ Taner (n 2) 392; Özgenç (n 40) 543; Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır (n 14) 630; Koca ve Üzülmüş (n 8) 264; Öztürk ve Erdem (n 14) 495; Mahmutoglu ve Karadeniz (n 13) 724; Zafer (n 1) 638; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız ve Başbüyük (n 1) 462; Hakeri (n 1) 434; Özen (n 7) 544; Özbek (n 21) 88; Karakehya (n 9) 117; Nur Centel, Hamide Zafer ve Özlem Çakmut, *Kişilere Karşı İşlenen Suçlar Cilt:1* (5. Baskı, Beta 2021) 55; Hakan Hakeri ve Derya Tekin, *Tartışmalı Sorularla Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (2. Baskı, Adalet 2022) 38; Berrin Akbulut, 'Kasten Öldürme Suçunun Nitelikli Halleri (TCK m. 82)' (2020) 147 (65) AD 99, 133; Abanoz Öztürk (n 72) 262; Apaydın (n 68) 56; Kübra Tunç, *Ceza Hukukunda Kası Engelleyen Hata* (Adalet 2020) 238; Veysel Candan Canoğlu, 'Türk Ceza Kanunu'nda Akrabalık Bağı' (2025) 83 (2) İstanbul Hukuk Mecmuası 828, 844.

hataya dair olduğunu ifade edebiliriz. Bu kapsamda sanığın başkasını öldürmek isterken kendi kardeşini öldürdüğü olayda⁷⁵, sanığın hırsız sanarak ateş edip öldürdüğü kişinin aslında kendi eşi olduğu olayda⁷⁶ ve sanığın uyuşturucu madde sattığı kişinin çocuk olduğunu bilmediği olayda⁷⁷ suçun ilgili nitelikli hâlden sorumlu olmadığı yönünde karar verilmiştir. Bununla beraber hakaret suçunun kamu görevlisine karşı işlendiği olaylarda da TCK m. 30/2'nin uygulandığını görebilmekteyiz. Bir olayda polis memuru, hakkında şikâyet bulunan sanığı telefonla arayarak karakola gelmesini söylemiştir. Sanık, bu kişiye hakaret etmişse de bu kişinin polis memuru olduğunu tasavvur etmeyerek suçu işlediğinden Yargıtay, sanığın nitelikli hâlde hataya düştüğünü kabul etmiştir⁷⁸. Özellikle telefon üzerinden yapılan görüşmelerde dolandırıcılık suçunu işleyen faillerin kendilerini polis memuru olarak tanıtmaları nedeniyle insanlar bu tür aramalara temkinli yaklaşabilmektedir. Bu nedenle arayan kişi gerçekten polis memuru olsa bile mağdurların bu kişileri dolandırıcı sandıklarından hakaret ettikleri görülebilmektedir. Bu tür olaylarda sanık, görüştüğü kişinin kamu görevlisi olduğunu bilmiyorsa suçun temel hâlden sorumlu tutulmaktadır⁷⁹. Başka bir olayda ise 0-5 yaş aralığındaki çocuklara aşı yapmak amacıyla ev ev gezen Toplum Sağlığı Merkezinde çalışan gezici sağlık ekibi, bu amaçla sanığın evine gelmiştir. Sanık, sivil kıyafetli bu kişilere kimliklerini sormuş ancak kimliklerini yanlarına almadıklarını beyan etmeleri üzerine sanık, bu kişilerin hırsız olduğunu düşünerek hakaret ve yaralama suçlarını işlemiştir. Sanık hakkında TCK m. 86/3-c ile TCK m. 125/3-a'dan mahkûmiyet hükmü kurulmuşsa da Yargıtay, sanığın düştüğü hata nedeniyle iki nitelikli hâlden de sorumlu olamayacağını belirtmiştir⁸⁰. Kamu görevlisine dair önemli bir karar ise suçun avukata karşı işlenmesiyle ilgilidir. Sanık, evine hacze gelen ve aralarından birisinin avukat olduğu ekibin tamamının icra memuru olduğunu düşünerek görevi yaptırmamak için direnme suçunu işlemiştir. TCK m. 265'teki suçun temel hâli açısından mağdurun kamu görevlisi olması yeterliyken, ikinci fıkradaki nitelikli hâlin uygulanabilmesi için mağdurun yargı görevi yapan bir kişi olması gerekmektedir. Bu durumda sanık TCK m. 6/1-d'ye göre yargı görevi yapan kişi olarak kabul edilen avukata karşı

⁷⁵ Yargıtay 4 CD, 6774/5871, 26.03.2025; Yargıtay 1 CD, 1340/2410, 14.04.2014.

⁷⁶ Yargıtay 1. Ceza Dairesi, olayın oluş şekline göre sanığın hataya düşerek eşini hırsız sanarak öldürmesi nedeniyle TCK m. 30/2'ye göre anılan nitelikli hâlin uygulanamayacağı gerekçesiyle suçun temel hâlden hüküm kurulması gerektiğini belirtmiştir. Bkz. Yargıtay 1 CD, 2184/1754, 05.04.2016. Yargıtay Ceza Genel Kurulu da nitelikli hâlde hatadan sanığın yararlanması yönünde karar vermiştir. Bkz. Yargıtay CGK, 27/644, 07.11.2019.

⁷⁷ Yargıtay 10 CD, 13037/11300, 19.12.2023.

⁷⁸ Yargıtay 4 CD, 37715/15323, 26.11.2024.

⁷⁹ Yargıtay 4 CD, 37994/12456, 14.10.2024; Yargıtay 18 CD, 8104/4096, 10.02.2020; Yargıtay 18 CD, 1066/4202, 04.03.2019; Yargıtay 18 CD, 38374/8762, 12.09.2017; Yargıtay 18 CD, 3746/9419, 27.10.2015; Yargıtay 18 CD, 6277/9144, 26.10.2015; Yargıtay 18 CD., 6507/3336, 24.06.2015.

⁸⁰ Yargıtay 18 CD, 37880/9851, 28.09.2017.

suçu işlediğinden TCK m. 265/2'deki nitelikli hâl oluşmuştur. Yargıtay, mağdurlardan birisinin avukat olduğunu bilmeyen sanığın, suçun temel hâlinde sorumlu tutulacağını belirtmiştir⁸¹.

Suçun konusunda hataya dair bir olayda sanık, hastaneye ait güvenlik kulübesine yumruk atarak camı kırmıştır. Sanık hakkında nitelikli mala zarar verme suçundan mahkûmiyet hükmü verilmiştir. Yargıtay, bu kulübenin dışarıdan bakıldığında anlaşılacağı üzere taksi durağı olarak kullanılması ve sanığın da bu şekilde anlamış olması nedeniyle sanığın hataya düştüğünü kabul ederek suçun temel hâlinde hüküm kurulması gerektiğini belirtmiştir⁸². Ayrıca hizmet binasının camını kırdığı bankanın bir kamu bankası olduğunu bilmeyen⁸³, camını kırdığı arabanın kamu hizmetine tahsis edildiğini bilmeyen⁸⁴, sinyal lambasını kırdığı arabanın kamuya ait olduğunu bilmeyen⁸⁵ ve sandalyelerini yaktıkları işletmenin aslında belediyeye ait olduğunu bilmeyen⁸⁶ sanıkların da hataya düştüğü kabul edilerek suçun temel hâlinde dolayı sorumlu tutulmaları gerektiğine karar verilmiştir.

Suçun işlendiği yerin nitelikli hâl olarak düzenlendiği TCK m. 188/4-b'deki nitelikli hâle dair olayda ise sanık, kendisinin sürdüğü arabaya tanığı alarak bir süre dolaştıktan sonra arabayı bir yere park etmiştir. Burada ikisi de uyuşturucu madde kullanmış ve sanık, parasını sonradan almak üzere tanığa uyuşturucu madde satmıştır. Yapılan incelemede, arabanın park edildiği yerin yurtlara iki yüz metre mesafede olması nedeniyle TCK m. 188/4-b'deki nitelikli hâl uygulanmıştır. İstinaf başvurusunun reddedildiği karardaki muhalefet şerhine göre, sanığın suçu işlediği yerin yurtlara iki yüz metre mesafede olduğunu bildiğine dair dosyada bir delil bulunmamaktadır. Bu nedenle sanığın hataya düştüğü ve bu hatasından yararlanması gerekmektedir⁸⁷. Biz de şerhte yazan gerekçeyle kararın hukuka uygun olmadığını düşünmekteyiz. Sözü edilen mesafeye dair bir bilgisi olmadan sanığın suçu bilerek işlediği ifade edilemez. Buna dair araştırma yapılmalıdır. Sanığın bu hususu bildiği tespit edilmezse nitelikli hâl uygulanmamalıdır.

B. Nitelikli Hâl Oluşmamasına Rağmen Failin Oluştüğünü Düşünerek Suçu İşlemesi

Bir üst başlıkta bahsedilen durumun tersine olarak; fail, suçu işlerken daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâlin oluştuğunu düşünmesine rağmen, işlenen suç açısından tasavvur ettiği nitelikli hâl oluşmamaktadır. Esasen fail daha ağır cezayı

⁸¹ Yargıtay 5 CD, 13363/9071, 23.09.2013.

⁸² Yargıtay 23 CD, 15425/5113, 25.04.2016.

⁸³ Yargıtay 6 CD, 3366/2457, 16.02.2021.

⁸⁴ Yargıtay 23 CD, 148407659, 07.12.2015.

⁸⁵ Yargıtay 9 CD, 3834/8844, 09.09.2014.

⁸⁶ Yargıtay 23 CD, 18236/2852, 23.06.2015.

⁸⁷ Antalya BAM 12 CD, 665/659, 01.04.2020.

gerektiren nitelikli hâli biliyor olsa bile bu nitelikli hâl olayda oluşmadığından fail, gerçekleşen duruma göre cezalandırılmalıdır⁸⁸. Örneğin babasını öldürmek isteyen failin hataya düşerek bir başkasını öldürmesi durumunda nitelikli hâl oluşmadığından fail, suçun temel hâlinde sorumlu tutulmalıdır⁸⁹.

Doktrindeki tartışmalı hususlardan birisi tasarlamaya ilişkindir. Örneğin fail, (A)'yı tasarlayarak öldürmek ister ancak hataya düşerek (B)'yi öldürür. Bu durumda suçun temel hâli oluşmaktadır. Failin TCK m. 82/1-a'daki nitelikli hâlden sorumlu tutulup tutulmayacağına karar verilmesi önem arz etmektedir. Doktrinde bir kısım yazara göre şahısta hata durumunda fail tasarlamadan sorumlu tutulmamalıdır⁹⁰. Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır'a göre bu kabulün nedeni tasarlamanın belirli bir kişiye yönelik olmasıdır⁹¹. Soyaslan'a göre tasarlamada soğukkanlılık üstün tutulacağından, örneğin failin öldürmeye karar verdiği hasmını aniden karşısına çıktığı yerde öldürmesi durumunda plan kurma olmamaktadır⁹². Bu durumda şahsa bağlı bir hâl olan tasarlama, şahısta hata durumunda uygulanmamalıdır⁹³. İçel'e göre tasarlama, mağdurun sıfatı yerine, fiili ağırlaştırıcı bir nedendir⁹⁴. 765 sayılı TCK m. 52'nin aksine TCK m. 30'da şahsi ve fiili ağırlaştırıcı neden ayrımı yapılmadığından failin cezasında tasarlamadan dolayı artırımı gidilmemelidir⁹⁵. Turan ve Otacı'ya göre Kanun'da "gerçekleşen suç" şeklindeki ibareye yer verilmiş olup kastedilen suç oluşmadığından şahısta hata durumunda fail bu nitelikli hâlden sorumlu tutulmamalıdır⁹⁶. Kurt Kılıç'a göre TCK m. 30/2'de fiile ve şahsa bağlı nitelikli hâl ayrımı yapılmadan failin hatasından yararlanacağı belirtildiğinden şahısta hata durumunda tasarlama hâli uygulanmamalıdır⁹⁷. Doktrinde bir kısım yazar ise şahısta hata söz konusu olsa bile tasarlama şeklindeki nitelikli

⁸⁸ Faruk Erem, 'Adam Öldürme' (1953) 10 (1) AÜHFD 33, 46; Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır (n 14) 628; Koca ve Üzülmüş (n 8) 264; Demirbaş (n 3) 490; Zafer (n 1) 637; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız ve Başbüyük (n 1) 462; Hakeri (n 1) 433; Özbek (n 21) 88; İba (n 31) 309.

⁸⁹ Özgenç (n 40) 544; Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır (n 14) 630; Koca ve Üzülmüş (n 8) 264; Mahmutoglu ve Karadeniz (n 13) 725; Zafer (n 1) 638; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız ve Başbüyük (n 1) 462; Hakeri (n 1) 433; Özbek (n 21) 88; İba (n 31) 309; Gökçen ve Balci (n 40) 197; Canoglu (n 72) 845.

⁹⁰ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır (n 14) 629; Soyaslan (n 1) 486; İçel (n 5) 495; Ersin Turan ve Cengiz Otacı, *Genel Hükümlerle Bağlantılı Olarak Kasten İnsan Öldürme Suçları* (5. Baskı, Seçkin 2024) 246; Elif Kurt Kılıç, 'Kasten Öldürme Suçunun Tasarlayarak İşlenmesi Nitelikli Haline İlişkin Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 2016/486 E., 2021/56 K., 25.02.2021 Künyeli Kararının Değerlendirilmesi' (2022) 1 (1-2) KİD 181, 202.

⁹¹ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır (n 14) 629.

⁹² Soyaslan (n 1) 486.

⁹³ Soyaslan (n 1) 486.

⁹⁴ İçel (n 5) 495.

⁹⁵ İçel (n 5) 495.

⁹⁶ Turan ve Otacı (n 90) 246.

⁹⁷ Kurt Kılıç (n 90) 202.

hâlin fail hakkında uygulanacağını savunmaktadır⁹⁸. Erem, Güngör, Akbulut ve Özen'e göre bu kabulün nedeni tasarlama şeklindeki nitelikli hâlin şahıs yerine fiile bağlı olmasıdır⁹⁹. Özbek, Doğan ve Bacaksız'a göre bu kabulün nedeni, anılan nitelikli hâlin mağdurun şahsı yerine failin sübjektif durumuyla ilgili olmasıyla ilgilidir¹⁰⁰. Tezcan, Erdem ve Önok'a göre tasarlama, mağdurun kimliği veya fail ile olan ilişkisine bağlı bir nitelikli hâldir¹⁰¹. Bu nedenle mağdurun şahsındaki hata bir farklılık arz etmemektedir¹⁰². Mahmutoğlu ve Karadeniz'e göre şahısta hata tasarlama açısından bir rol oynamamaktadır¹⁰³. Hakeri ve Tekin'e göre tasarlama, şahısta hatadan ayrı ele alınmalıdır¹⁰⁴. Karaaslan'a göre şahısta hataya düşen fail açısından kastı kaldıran bir hata durumu kabul edilemeyeceğinden fail tasarlama sorumlu tutulmalıdır¹⁰⁵. Tulay'a göre tasarlama ibaresinin tasarlama kastıyla birlikte ele alınması gerektiğinden fail, mağdurun şahsında hataya düşse bile tasarlama kastıyla hareket etmiş olduğundan bu nitelikli hâlden sorumludur¹⁰⁶.

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunun 1936 yılında verdiği bir kararda, öldürme suçunu tasarlayarak işleyen failin hatayla bir başkasını öldürmesi durumunda suçun temel hâlinde sorumlu tutulacağı kabul edilmiştir¹⁰⁷. Yargıtay'ın güncel kararlarının da bu doğrultuda olduğunu ifade edebiliriz¹⁰⁸. Bir olayda, sanıklar, il belediye başkanını öldürmek için plan yapmışlar ancak makam araçlarının renklerinin ve modellerinin aynı olması nedeniyle yanlışlıkla düşerek ilçe belediye başkanının aracına silahla ateş etmişlerdir. Yargıtay, fiil tasarlanarak işlenmiş olsa da suçun, önceden öldürme kararı verilen kişi, yani il belediye başkanı dışındaki kişilere karşı işlenmiş olması nedeniyle nitelikli hâlde hatanın oluştuğunu kabul ederek tasarlamının uygulanmayacağını belirtmiştir¹⁰⁹.

⁹⁸ Erem (n 88) 53; Faruk Erem, 'Teammüd' (1980) 37 (14) AÜHFD 15, 27; Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (19. Baskı, Seçkin 2024) 124; Mahmutoğlu ve Karadeniz (n 13) 725; Tezcan, Erdem ve Önok (n 2) 111; Özen (n 7) 546, 547; Güngör (n 1) 77; Hakan Hakeri, *Kasten Öldürme Suçları* (2. Baskı, Seçkin 2007) 220; Hakeri ve Tekin (n 73) 35; Karaaslan (n 63) 259; Tulay (n 1) 138.

⁹⁹ Erem (n 88) 53; Erem (n 98) 27; Güngör (n 1) 77; Akbulut (n 73) 114; Özen (n 7) 546, 547.

¹⁰⁰ Özbek, Doğan ve Bacaksız (n 98) 124.

¹⁰¹ Tezcan, Erdem ve Önok (n 2) 111.

¹⁰² Tezcan, Erdem ve Önok (n 2) 111.

¹⁰³ Mahmutoğlu ve Karadeniz (n 13) 725.

¹⁰⁴ Hakeri (n 98) 220; Hakeri ve Tekin (n 73) 35.

¹⁰⁵ Karaaslan (n 63) 259.

¹⁰⁶ Tulay (n 1) 138.

¹⁰⁷ Yargıtay İBGK, 14/32, 13.11.1936.

¹⁰⁸ Yargıtay 1 CD, 1619/2060, 13.04.2023. Bununla birlikte bir kararın gerekçesinde bahsedilmese de muhalefet şerhinde, sanığın yanlışlıkla başka birisine ateş ederek öldürmesi nedeniyle hakkında tasarlama şeklindeki nitelikli hâlin uygulanmaması gerektiği belirtilmektedir. Bkz. Yargıtay 1 CD, 6196/7457, 29.09.2022.

¹⁰⁹ Yargıtay 1 CD, 5900/1133, 26.02.2014; Yargıtay 1 CD, 3733/4875, 04.11.2014; Yargıtay 1 CD, 349/2432, 15.04.2014.

Başka bir kararda ise eşini kaçıran kişiyi tasarlayarak öldürmeye karar veren sanık, yanlışlıkla bu kişinin kardeşini öldürmüştür. Yargıtay sanığın hatasından yararlanarak suçun temel hâlden sorumlu olacağı yönünde karar vermiştir¹¹⁰. Yargıtay'ın aksi yönde bir kararı da mevcuttur. Somut olayda sanık, kan gütme saikiyle mağduru tasarlayarak öldürmeye karar vermiş ancak yanlışlıkla başka bir kişiyi öldürmüştür. İlk derece mahkemesi tarafından nitelikli hâllerde hataya düşen sanık hakkında TCK m. 30/2 uygulanarak TCK m. 81'e göre mahkûmiyet hükmü verilmiştir. Yargıtay, yanlış kişi öldürülmüş olsa da tasarlama açısından gereken koşullar olduğundan sanığın TCK m. 82/1-a'ya göre cezalandırılması gerektiği gerekçesiyle hükmün bozulmasına karar vermiştir¹¹¹.

Kanaatimizce tasarlama, mağdurun şahsı yerine fiile ilişkin bir nitelikli hâldir. Failin şahısta hataya düşmesi durumunda tasarlama açısından değişen bir durum olmamaktadır. Bu nedenle fail nitelikli hâlde hataya düşmediğinden bu nitelikli hâlden sorumlu tutulmalıdır.

Tasarlama gibi oldukça tartışmalı bir nitelikli hâl ise kan gütme saikiyle hareket eden failin başka bir kişiyi öldürmesine ilişkindir. Failin kan gütme saikiyle kasten öldürme suçunu işlemesi durumunda TCK m. 82/1-j'de yer alan cezayı ağırlaştırıcı nitelikli hâl oluşmaktadır¹¹². Doktrinde çoğunlukta olan görüşe göre hataya düşen fail bu nitelikli hâlden sorumlu tutulmalıdır¹¹³. Mahmutoglu ve Karadeniz'e göre hata, kan gütme saiki açısından bir rol oynamamaktadır¹¹⁴. Hakeri'ye göre bunun nedeni kan gütmenin şahısta hatadan bağımsız olmasıdır¹¹⁵. Özen'e göre failin şahsına bağlı bir nitelikli hâl olan kan gütme saikinde hatanın bir önemi bulunmamalıdır¹¹⁶. Güngör'e göre kan gütme saiki, fiile ilişkin bir nitelikli hâl olduğundan şahısta hata durumunda da uygulanmalıdır¹¹⁷. Karaaslan'a göre şahısta hataya düşen fail açısından bu hata kastı kaldıran bir hata olarak kabul edilemeyeceğinden fail tasarlama sorumlu tutulmalıdır¹¹⁸. Tulay'a göre kan gütme saiki şahsa özgü bir nitelikli hâl olup fail amaçladığından başkasını öldürmüş olsa bile kan gütme saikiyle hareket ettiğinden bu nitelikli hâl uygulanmalıdır¹¹⁹. Doktrinde bir

¹¹⁰ Yargıtay CGK, 664/622, 24.12.2013.

¹¹¹ Yargıtay 1 CD, 3608/4254, 16.03.2021.

¹¹² Fatih Birtok, 'Kasten Öldürmeye Teşebbüs ve Kasten Yaralama Suçlarının Manevi Unsur Bakımından Ayrıt Edilmesi' (2009) 58 (2) AÜHFD 231, 248.

¹¹³ Centel, Zafer ve Çakmut (n 73) 65; Güngör (n 1) 77; Hakeri (n 98) 246; Mahmutoglu ve Karadeniz (n 13) 725; Özen (n 7) 546; Karaaslan (n 63) 259; Tulay (n 1) 142, 143.

¹¹⁴ Mahmutoglu ve Karadeniz (n 13) 725.

¹¹⁵ Hakeri (n 98) 246.

¹¹⁶ Özen (n 7) 546.

¹¹⁷ Güngör (n 1) 77.

¹¹⁸ Karaaslan (n 63) 259.

¹¹⁹ Tulay (n 1) 142, 143.

kısım yazar ise bu durumda nitelikli hâlin uygulanamayacağını savunmaktadır¹²⁰. İçel'e göre kan gütme saiki, mağdurun sıfatıyla ilgili olmayan fiili ağırlaştırıcı bir neden olup 765 sayılı TCK m. 52'nin aksine TCK m. 30'da şahsi ve fiili ağırlaştırıcı neden ayrımı yapılmadığından, failin cezasında kan gütme saikinden dolayı artırımı gidilmemelidir¹²¹. Tezcan, Erdem ve Önok'a göre bu saik açısından faili suçu işlemeye iten sebebin yanında fail ile mağdur arasındaki ilişki önem arz ettiğinden hem faile hem fiile özgü nitelikler sergileyen bu nitelikli hâl, şahısta hata durumunda uygulanmamalıdır¹²². Turan ve Otacı'ya göre Kanun'da "gerçekleşen suç" şeklinde sözü edildiği üzere kastedilen suç oluşmadığından şahısta hata durumunda fail bu nitelikli hâlden sorumlu tutulmamalıdır¹²³.

765 sayılı TCK yürürlükteyken işlenen bir suça dair verilen 18 Mayıs 2005 tarihli bir Yargıtay kararında, insan öldürme suçunun kan gütme saikiyle işlenmesi durumunda şahısta hataya düşen failin bu hatasından yararlanacağı kabul edilmiştir¹²⁴. TCK yürürlüğe girdikten sonra işlenen bir suça dair verilen karara baktığımızda da Yargıtay'ın aynı doğrultuda değerlendirmede bulunduğunu ifade edebiliriz¹²⁵. Karara konu olayda, sanık, akrabalarını öldüren (A)'yı öldürmek istemiştir. Bu amaçla sanık, (A) olduğunu tasavvur ettiği kişiye tabancasıyla ateş etmiştir. Ölen bu kişi (A)'nın arkadaşı (B)'dir. Sanık hataya düşerek (A) yerine (B)'yi öldürmüştür. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, sanığın kan gütme saikiyle suçu işlemesine rağmen kastettiği kişi dışındaki bir kişiyi öldürmüş olması nedeniyle sanığın nitelikli hâlde hataya düşmüş olduğunu kabul ederek, suçun temel hâlin-den dolayı hüküm kurulması gerektiğini belirtmiştir.

Kanaatimizce bu suçun, belirli kişilere karşı işlenmesi gerektiğine TCK m. 82/1-j'de yer verilmemişse de kan gütme saikinde mağdurun kim olduğu önem arz ettiğinden, şahısta hata durumunda failin bu nitelikli hâlden sorumlu tutulmaması gerekir.

Çalışmamızın konusu bağlamında, TCK m. 82'de yer alan nitelikli hâllerin bir kısmı bakımından tartışmalar mevcuttur. Bu nedenle tartışmalı olan nitelikli hâllerden de kısaca bahsetmekte yarar vardır. TCK m. 82/1-b'de yer alan suçun "Canavarca hisle veya eziyet çektirerek" işlenmesi nitelikli hâl olarak düzenlenmektedir. Doktrinde failin başka bir kişiyi canavarca hisle¹²⁶ ve eziyet çektire-

¹²⁰ İçel (n 5) 495; Akbulut (n 73) 156; Tezcan, Erdem ve Önok (n 2) 132; Turan ve Otacı (n 90) 246; Yunus Emre Bağlar, 'Kan Gütme Saiki ile Kasten Öldürme Suçu' (2022) (50) TAAD 41, 66.

¹²¹ İçel (n 5) 495.

¹²² Tezcan, Erdem ve Önok (n 2) 132.

¹²³ Turan ve Otacı (n 90) 246.

¹²⁴ Yargıtay 1 CD, 1083/1358, 18.05.2005.

¹²⁵ Yargıtay CGK, 1-530/1, 14.01.2014.

¹²⁶ Akbulut (n 73) 122; Karaaslan (n 63) 256; Eylem Baş, 'Türk Ceza Hukukunda Canavarca His' (2021) 23 (1) DEÜHFD 383, 409.

rek¹²⁷ öldürmesi durumunda mağdurun sıfatıyla ilgili olmayan bu nitelikli hâllerin uygulanacağı belirtilmektedir. Kanaatimizce failin işlenişine ilişkin bu nitelikli hâllerde hata olamayacağından fail suçun nitelikli hâlinde sorumlu tutulmalıdır. Diğer yandan, şahısta hata durumunda, TCK m. 82/1-k’de yer alan “Töre saikiyle” şeklindeki nitelikli hâlin uygulanması açısından doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bir kısım yazar, failin bu nitelikli hâlde sorumlu tutulacağını ifade ederken¹²⁸, diğer bir kısım yazar ise sorumlu tutulamayacağını belirtmektedir¹²⁹. Biz de yukarıda kan gütme saikine dair açıkladığımız benzer gerekçeyle failin bu nitelikli hâlden sorumlu tutulmaması gerektiğini savunmaktayız.

C. Failin Düşündüğü Nitelikli Hâl Yerine Başka Bir Nitelikli Hâlin Oluşması

Fail, suçun nitelikli hâlinin oluşacağını düşünerek suçu işlemesine karşın, olayda bu nitelikli hâl yerine, failin düşünmediği bir nitelikli hâl oluşmaktadır. Bu durumda failin cezai sorumluluğu, düşündüğü ama gerçekleşmeyen nitelikli hâl ile düşünmediği ama gerçekleşen nitelikli hâl açısından irdelenmelidir. İlk olarak, fail her ne kadar nitelikli hâlin oluşacağını düşünerek suçu işlemişse de bu nitelikli hâl gerçekleşmediğinden fail hatasından yararlanmalı ve bundan sorumlu olmamalıdır; ikinci olarak, failin düşünmediği bir nitelikli hâl oluştuğundan fail hataya düşmüş ise yine bu nitelikli hâl uygulanmamalıdır ki bu durumda, sadece iki nitelikli hâl açısından irdeleme yapılmışsa, fail suçun temel hâlinde sorumlu tutulmalıdır¹³⁰. Bu durum çift taraflı hata olarak da adlandırılmaktadır¹³¹. Örneğin fail, kadın olduğunu düşündüğü mağduru öldürür. Sonradan mağdurun erkek bir çocuk olduğu ortaya çıkar. Bu bakımdan fail, TCK m. 82/1-f’deki nitelikli hâli işlemek ister ancak TCK m. 82/1-e’deki nitelikli hâli işler. Failin hataya düştüğü kabul edilirse fail, bu iki nitelikli hâlden de sorumlu tutulamaz. Öyle ki nitelikli hâllerin aynı bentte yer alması da sonucu değiştirmemektedir. Örneğin suçun üstsoya karşı işlenmesi TCK m. 82/1-d’de nitelikli hâl olarak düzenlenmektedir. Annesini öldürmek isteyen failin hataya düşerek babasını öldürmesi durumunda da fail hakkında bu nitelikli hâl uygulanmamalıdır¹³².

765 sayılı TCK döneminde verilen bir karara konu olayda Yargıtay, babasına attığı piknik tüpünün, araya giren annesine çarparak yaralanmasına neden olan sanık hakkında TCK m. 52’nin uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Anne

¹²⁷ Akbulut (n 73) 122.

¹²⁸ Tezcan, Erdem ve Önok (n 2) 138; Hakeri (n 98) 246; Güngör (n 1) 77; Tulay (n 1) 143.

¹²⁹ Akbulut (n 73) 156; Turan ve Otacı (n 90) 246.

¹³⁰ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır (n 14) 630; Hafizoğulları ve Özen (n 25) 298; İçel (n 5) 493; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız ve Başbüyük (n 1) 463; Özen (n 7) 545; Şen ve Akpınar (n 25) 1563; Karakurt (n 20) 124; Şenol (n 1) 140.

¹³¹ Dülger (n 1) 681.

¹³² Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız ve Başbüyük (n 1) 463; Şen ve Akpınar (n 25) 1563; Şenol (n 1) 140; Canoğlu (n 72) 845.

ve baba 765 sayılı TCK m. 450/1’de yer aldığından cezanın 765 sayılı TCK m. 457/2’ye göre artırılması mümkünken Yargıtay, sanığın cezasında bu hükümden dolayı artırımı gidilemeyeceği yönünde karar vermiştir¹³³. Güncel Yargıtay uygulaması da bu yöndedir. Yargıtay, eşini ve on yedi, yirmi ve yirmi beş yaşlarındaki üç çocuğunu öldürmek isterken hataya düşerek on dört yaşındaki başkasının çocuğunu öldüren sanığın, suçun temel hâinden sorumlu olacağı yönünde karar vermiştir¹³⁴. Bir başka olayda ise sanık, boşandığı eşini öldürmek amacıyla boşandığı eşinin yaşadığı eve gizlice girmiş ve mutfakta duran kişinin boşandığı eşi olduğunu düşünerek onu öldürmüştür. Sanık, taraflarla bir ilgisi bulunmayan on altı yaşındaki bir çocuğu öldürmüştür. Yargıtay, mağdurun şahsında düşülen hata nedeniyle sanığın insan öldürme suçunun nitelikli hâli yerine temel hâinden dolayı cezalandırılacağını belirtmiştir¹³⁵.

Bir başka karar ise failin kamu görevlisine karşı işlediği hakaret suçuna ilişkindir. Olayda, cezaevinde voleybol oynarken tutuklu ve hükümlüler arasında kavga çıkmıştır. Sanık, kavgayı ayırmaya gelen infaz koruma memurunun, (A) kişisi olduğunu düşünerek hakaret etmiştir. (A)’nın izinli olması ve yerine başka bir infaz koruma memuru olan (B)’nin gelmesi nedeniyle sanık, (B)’yi (A) sanarak hakaret suçunu işlemiştir. Yargıtay, dosyadaki delillere göre sanığın şahısta hata yaptığını kabul etmiş ancak nitelikli hâlde hataya düşmediğinden hatasından yararlanamayacağı gerekçesiyle sanığın nitelikli hakaret suçundan sorumlu olduğu yönünde karar vermiştir¹³⁶. Kanaatimizce sanık mağdurun kim olduğunda hataya düşmüştür. Sanık herhangi bir infaz koruma memuruna değil, özellikle önceden arasında husumet bulunan (A)’ya hakaret etmeyi istemiştir. Kaldı ki (A) yerine başka bir infaz koruma memuru olabileceği gibi, kamu görevlisi olmayan herhangi birisinin olma ihtimalinin de olay açısından değerlendirilmesi gerekirdi. Bu nedenle kanımızca sanığın düştüğü hata nedeniyle bu nitelikli hâlden sorumlu tutulması hukuka aykırıdır.

VI. DAHA AZ CEZAYI GEREKTİREN NİTELİKLİ HÂLLERDE HATA

A. Nitelikli Hâl Oluşmasına Rağmen Failin Oluşmadığını Düşünerek Suçu İşlemesi

Fail, suçun daha az cezayı gerektiren nitelikli hâlini işlemeyi istemektedir. Gerçekleşen olayda failin düşündüğü nitelikli hâl oluşmamaktadır. Fail, bu durumda nitelikli hâlde hataya düştüğünden, suçun temel hâinden sorumlu tutulmayarak

¹³³ Yargıtay 4 CD, 4755/5557, 21.09.1988; Benzer şekilde, ağabeyini bıçaklamak isteyen sanığın araya giren babasını yaralaması şeklinde gelişen olayda ikisi de nitelikli hâl olarak düzenlenmesine rağmen Yargıtay, bu hâllerin uygulanmayacağını belirtmiştir. Bkz. Yargıtay 1 CD, 2798/3202, 20.11.2000.

¹³⁴ Yargıtay CGK, 63/249, 07.04.2022.

¹³⁵ Yargıtay CGK, 433/28, 26.01.2023; Bu karara dair değerlendirmeler için bkz. M. Emre Tulay, ‘Suçun Cezayı Artıran Nitelikli Hallerinde Hatanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme Yargıtay CGK 2020/1-433 E., 2023/28 K., 26.01.2023’ (2024) 3 (1-2) KİD 91-102.

¹³⁶ Yargıtay 2 CD, 37833/24996, 01.11.2013.

hatasından yararlanmalı ve cezai sorumluluğu nitelikli hâl uygulanması suretiyle belirlenmelidir¹³⁷. Doktrinde en çok verilen örneklerden biri TCK m. 145'te yer alan hükme ilişkindir. Buna göre hırsızlık suçunu işleyen fail, malın değerinin az olduğunu bilmeseyse bile TCK m. 145'teki nitelikli hâl uygulanmalıdır¹³⁸. Bu durumda fail suçun temel hâlinde dolayı hakkında ceza verilmesini göze almış olsa bile işlenen nitelikli hırsızlık suçundan dolayı sorumlu tutulmalıdır. Benzer şekilde TCK m. 145'in yanı sıra, TCK m. 144 ve TCK m. 150 açısından da bu durum söz konusu olabilmektedir¹³⁹.

B. Nitelikli Hâl Oluşmamasına Rağmen Failin Oluşturduğunu Düşünerek Suçu İşlemesi

Fail, suçun daha az cezayı gerektiren bir nitelikli hâlinin oluşacağını düşünmektedir. İşlenen suç açısından bu hâlin oluştuğu ifade edilemez. Failin bu nitelikli hâl açısından hataya düştüğü kabul edilirse fail, hatasından yararlanmalıdır¹⁴⁰. Örneğin fail, mağdura ait olan ve maddi açıdan değeri oldukça az olan bir eşyayı alır ancak bu eşya, failin düşündüğünün aksine oldukça değerlidir. Bu durumda failin mala dair düşüncesiyle gerçekteki durum arasında bir hata ortaya çıkmaktadır. TCK m. 30/2'ye göre fail hakkında TCK m. 145'in uygulanması gerekmektedir¹⁴¹. Yargıtay bir kararında, failin değersiz olduğunu düşündüğü değerli bir kolyeyi çalması durumunda malın değerinin azlığına dair hükmün uygulanacağını belirtmiştir¹⁴².

Bir olayda sanık, mülkiyeti kendisine ait olan bir dükkânı (A)'ya kiralamıştır. (A)'nın bir nedenle ceza infaz kurumuna alındığını öğrenen sanık, birikmiş kira alacağını almak amacıyla kiraladığı dükkânın önüne gelerek, burada kiracısı (A)'ya ait olduğunu düşündüğü birkaç iskeleyi alıp götürmüştür. Bu iskelelerin (A)'nın komşusu (B)'ye ait olduğu ortaya çıkmıştır. İlk derece mahkemesi, sanık hakkında TCK m. 144/1-b'ye göre cezasında indirimden mahkûmiyet hükmü kurmuştur. Yargıtay ise sanığın, suçun konusuna dair nitelikli hâlde

¹³⁷ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır (n 14) 628; Soyaslan (n 1) 487; Demirbaş (n 3) 490; Zafer (n 1) 637; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız ve Başbüyük (n 1) 463; Toroslu ve Toroslu (n 4) 293; Hakeri (n 1) 432; Özbek (n 21) 88; İba (n 31) 310.

¹³⁸ Koca ve Üzülmüş (n 8) 265; Öztürk ve Erdem (n 14) 495; Demirbaş (n 3) 490; Zafer (n 1) 637; Özbek, Doğan, Meraklı, Bacaksız ve Başbüyük (n 1) 463; Toroslu ve Toroslu (n 4) 293; Hakeri (n 1) 432; Özbek (n 21) 88; Şenol (n 1) 142; İba (n 31) 310; Tunç (n 74) 234.

¹³⁹ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır (n 14) 628; Kılıç (n 69) 150, 151; Tunç (n 74) 240.

¹⁴⁰ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır (n 14) 628; Koca ve Üzülmüş (n 8) 265; Öztürk ve Erdem (n 14) 495; Demirbaş (n 3) 490; Toroslu ve Toroslu (n 4) 293; Hakeri (n 1) 432; Tezcan, Erdem ve Önok (n 2) 684; İba (n 31) 310.

¹⁴¹ Koca ve Üzülmüş (n 8) 265; Öztürk ve Erdem (n 14) 495; Mahmutoglu ve Karadeniz (n 13) 730; Demirbaş (n 3) 490; Toroslu ve Toroslu (n 4) 293; Hakeri (n 1) 432; Tezcan, Erdem ve Önok (n 2) 684; İba (n 31) 310; Centel, Zafer ve Çakmut (n 73) 378.

¹⁴² Yargıtay 4 CD, 6774/5871, 26.03.2025.

hataya düştüğünü kabul ettikten sonra, sanık hakkında TCK m. 144/1-b'nin uygulanmaması gerekçesiyle hükmü bozmuştur¹⁴³. Sanık, iskelelerin bir başkasına ait olduğunu bildiğinden suçun temel hâli oluşmuştur. Bu iskelelerin (A) yerine (B)'ye ait olması nedeniyle nitelikli hâlde hataya düşmüştür.

C. Failin Düşündüğü Nitelikli Hâl Yerine Başka Bir Nitelikli Hâlin Oluşması

Failin, suçu işlerken daha az cezayı gerektiren nitelikli hâlin varlığını düşünmesine rağmen bu nitelikli hâlin oluşmaması ve daha az cezayı gerektiren başka bir nitelikli hâlin oluşması durumunda, cezai sorumluluğunun belirlenmesi özellikle arz etmektedir. Bir üst başlıkta açıklanan durumda fail hakkında iki nitelikli hâl de oluşmamaktadır. Burada ilk olarak failin düşündüğü nitelikli hâl ele alınmalıdır. Fail, suçu işlerken daha az cezayı gerektiren nitelikli hâlin oluşacağını düşünmektedir. Bu bakımdan anılan nitelikli hâl oluşmamaktadır. Bu durumda TCK m. 30/2'ye göre failin hatasından yararlanması, lehe olan hükmün uygulanması anlamına geldiğinden, fail hakkında nitelikli hâl uygulanmalıdır. İkinci olarak, fail daha az cezayı gerektiren başka bir nitelikli hâlin gerçekleşeceğini düşünmemekte ancak sonuçta bu nitelikli hâl gerçekleşmektedir. Dolayısıyla bu nitelikli hâlin de uygulanması gerekir. O hâlde fail hakkında işlediği suç açısından iki nitelikli hâl de uygulanmalıdır. Örneğin fail hırsızlık suçunu işlemeyi istemektedir. Bu suçun konusu, failin paydaşı olduğu bir maldır. Fail, malın değerinin az olmadığını bilmektedir. Suçun bu şekilde işlenmesi durumunda TCK m. 144/1-a'ya göre hüküm kurulmalıdır. Failin, paydaşı olmadığı ve değeri az olan bir malı alması durumunda TCK m. 144/1-a'nın yanı sıra TCK m. 145'in de uygulanması suretiyle cezai sorumluluğunun belirlenmesi gerekmektedir.

SONUÇ

TCK m. 30/2'de düzenlenen hata kurumu, sadece suçun nitelikli hâllerine ilişkindir. Bu bakımdan neticesi sebebiyle ağırlaşmış suç ve şahsi cezasızlık ya da indirim sebepleri gibi diğer kurumlar açısından uygulanması mümkün değildir.

Nitelikli hâlde dair inceleme yapılmadan önce suçun temel hâline bakılmalıdır. Temel hâli yalnızca taksirle işlenen suçlarda nitelikli hâl söz konusu olamaz. Bu nedenle fail suçun temel hâlini taksirle işlemişse nitelikli hâlde hataya bakılmasına gerek yoktur.

Kasten işlenen bir suçun temel hâli oluşmuşsa failin sorumlu tutulabilmesi için nitelikli hâli de kasten işlemesi gerekmektedir. Failin daha fazla cezayı gerektiren nitelikli hâlde dair kastı yoksa fail, suçun temel hâlinde sorumlu tutulmalıdır. Bu durum failin daha fazla cezayı gerektiren nitelikli hâlde hataya düşmesinden kaynaklanmaktadır.

Failin hatasından yararlanması durumunda suçun temel hâli açısından değişen bir durum bulunmamaktadır. Yani fiil suç olmaya devam etmektedir.

¹⁴³ Yargıtay 13 CD, 13320/2734, 26.02.2020.

Fail daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâlin oluşacağını düşünerek suçu işlemesine rağmen bu hâl gerçekleşmemişse suçun temel hâlinde sorumlu olmaktadır. Failin düşündüğü nitelikli hâl yerine, başka bir nitelikli hâlin oluşması durumunda ise bu kabulün sonucu olarak fail, yine suçun temel hâlinde sorumlu tutulmalıdır. İkinci olarak daha az cezayı gerektiren nitelikli hâllere bakıldığında fail, nitelikli hâl oluşmasına rağmen oluşmadığını düşünerek suçu işlemişse bu nitelikli hâlin uygulanması gerekmektedir. Failin nitelikli hâlin oluştuğunu düşünerek suçu işlemesi ancak nitelikli hâlin oluşmaması durumunda ise failin cezai sorumluluğu yine bu nitelikli hâle göre belirlenmelidir. Failin düşündüğü nitelikli hâl yerine, başka bir nitelikli hâlin oluşması durumunda ise iki nitelikli hâl de birlikte uygulanmalıdır.

Hataya düşen failin, suçun basit ya da nitelikli hâlinde sorumlu tutulup tutulmayacağı belirlendikten sonra ilgili hüküm açısından bir değerlendirmede bulunulmalıdır. Bu uygulama yalnızca ilgili hükümdeki yaptırımın türü veya süresiyle sınırlı değildir. Örneğin TCK m. 145'te olduğu üzere, bu nitelikli hâlin uygulanması durumunda failin cezasında indirimle gidildiği gibi suçun takibi artık şikâyetle tabi olmaktadır.

Hatadan yararlanmanın bir diğer sonucu ise ilgili nitelikli hâldeki hususun temel cezanın belirlenmesinde failin aleyhine gözetilmemesidir. Aksi benimsendiğinde, örneğin hırsızlık suçunu gece vakti işlediği yönünde hataya düşen fail hakkında TCK m. 143 uygulanmamış olsa bile hâkim, TCK m. 61/1-c'de açıkça yazıldığı üzere suçun işlendiği zamanın gece olması nedeniyle alt sınırdan uzaklaşabilmektedir. Esasen TCK m. 61'e göre cezanın belirlenmesinde temel ceza belirlendikten sonra sonuç ceza belirlenirken nitelikli hâllere bakılmaktadır. TCK m. 30/2'nin amacı failin hatasından yararlanması olduğundan bu hususun temel cezanın belirlenme aşamasında gözetilmesi uygundur.

KAYNAKÇA

Abanoz Öztürk B, 'Türk ve Alman Ceza Hukukunda Çift Taraflı Hatanın Değerlendirilmesi' (2023) 27 (1) AHBVÜHFD 253-282.

Akbulut B, 'Kasten Öldürme Suçunun Nitelikli Halleri (TCK m. 82)' (2020) 147 (65) AD 99-165.

Akbulut B, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (8. Baskı, Adalet 2021).

Apaydın C, 'Ceza Hukukunda Fiili Hata' (2017) 12 (135) THD 52-61.

Artuk ME, Gökcen A, Alşahin ME ve Çakır K, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (18. Baskı, Adalet 2024).

Aydemir Kurt Ü, *Ceza Hukukunda Tipiklik Hatası* (Adalet 2024).

Aydın D, 'Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü'nde Suçun Manevi Unsuru ve Hata' (2012) 4 (27) FHD 20-23.

Bağlar YE, ‘Kan Gütme Saiki ile Kasten Öldürme Suçu’ (2022) (50) TAAD 41-78.

Baş E, ‘Türk Ceza Hukukunda Canavarca His’ (2021) 23 (1) DEÜHFD 383-429.

Bayraktar K, Keskin Kiziroğlu S, Yıldız AK, Memiş Kartal P, Altunç S, Bostancı Bozbayındır G, Erman B, Eroğlu Erman F, Kurt G ve Sınar H, *Özel Ceza Hukuku Cilt II Kişilere Karşı Suçlar* (On İki Levha 2017).

Birtek F, ‘Kasten Öldürmeye Teşebbüs ve Kasten Yaralama Suçlarının Manevi Unsur Bakımından Ayırt Edilmesi’ (2009) 58 (2) AÜHFD 231-279.

Bostancı Bozbayındır G, ‘Müşterek Faillikte Sınırın Aşılması ve Şahısta Hata’ (2019) 17 (202) LHD 4203-4262.

Canoğlu VC, ‘Türk Ceza Kanunu’nda Akrabalık Bağı’ (2025) 83 (2) İstanbul Hukuk Mecmuası 828-856.

Centel N, Zafer H ve Çakmut Ö, *Kişilere Karşı İşlenen Suçlar Cilt:I* (5. Baskı, Beta 2021).

Değirmenci O, ‘Askerî Ceza Kanununda Düzenlenen Ortak Nitelikli Haller’ (2014) 9 (100) THD 24-34.

Demiral Bakırman B, *Şahsi Cezasızlık Sebepleri ve Cezada İndirim Yapılmasını Gerekli Tiren Şahsi Sebepler* (On İki Levha 2023).

Demirbaş T, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (19. Baskı, Seçkin 2024).

Demirel H, ‘Ceza Hukukunda Bilmeme ve Hata’ (1955) 12 (3) AÜHFD 100-110.

Dursun S ve Bozbayındır AE, ‘Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Manevi Unsurları Meselesi’ (2016) 73 (1) İÜFHM 63-90.

Dülger MV, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (2. Baskı, Seçkin 2023).

Dülger MV, Özkan O ve Bakdur M, ‘Ceza Hukukunda Hata ve Hataya Bağlanan Sonuçlar’ (2021) 12 (45) TAAD 227-263.

Erem F, ‘Adam Öldürme’ (1953) 10 (1) AÜHFD 33-91.

Erem F, ‘Tammüd’ (1980) 37 (14) AÜHFD 15-31.

Erem F, ‘Türk Ceza Kanunu Hükümlerine Göre Hukukî ve Fiilî Hata’ (1947) 38 (1) AD 9-20.

Gökcan HT ve Artuç M, *Türk Ceza Kanunu Şerhi 1. Cilt* (Adalet 2021).

Gökcan A ve Balcı M, ‘Kasten Öldürme Suçu (TCK M. 81)’ (2011) 17 (1-2) MÜHF-HAD 95-218.

Göktürk N, *Haksızlık Yanılgısının Ceza Sorumluluğuna Etkisi* (Seçkin 2016).

Gülşen R, ‘Malvarlığına Karşı Suçlar Açısından Akrabalık Bağının Etkisi (TCK m. 167)’ içinde: Mahmut Koca (edt), *Prof. Dr. Mehmet Emin Artuk’a Armağan* (Seçkin 2020) 469-485.

Güngör D, ‘Ceza Hukukunda Kural Üzerinde Hata’ (2007) (68) TBBD 135-160.

Güngör D, *Ceza Hukukunda Fiil Üzerinde Hata* (Yetkin 2007).

Hafizoğulları Z ve Özen M, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (12. Baskı, US-A 2019).

Hakeri H ve Tekin D, *Tartışmalı Sorularla Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (2. Baskı, Adalet 2022).

Hakeri H, *Ceza Hukuku* (28. Baskı, Adalet 2023).

Hakeri H, *Kasten Öldürme Suçları* (2. Baskı, Seçkin 2007).

İba H, *Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Unsurlarında Hata* (Seçkin 2023).

İçel K, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (7. Baskı, Beta 2023).

Kangal ZT, ‘Göçmen Kaçakçılığı Suçu’ (2019) 21 (Özel Sayı) DEÜHFD 221-277.

Karaaslan R, ‘Ceza Hukukunda Şahısta Hata ve Hedefte Sapma’ (2019) 18 (2) GSÜHFD 215-315.

Karakehya H, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Adalet 2022).

Karakurt A, ‘Türk Ceza Kanunu’nda Hata’ (2009) 4 (10) CHD 109-155.

Kaymaz S, ‘5237 Sayılı Türk Ceza Kanuna Göre İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Nitelikli Hallerin Diğer Suç Ortaklarına Geçiş Sorunu’ (2012) 16(2) AHB-VÜHFD 117-68.

Kılıç A, ‘5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu m. 142/2-a’daki Kişinin Ölümüne İlişkin Nitelikli Halin Değerlendirilmesi’ (2020) 26 (1) MÜHF-HAD 146-160.

Koca M ve Üzülmüş İ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (17. Baskı, Seçkin 2024).

Koç Z, ‘Rızanın Varlığında Hatanın Cinsel Saldırı Suçu Bakımından Değerlendirilmesi’ (2020) 15 (42) CHD 229-273.

Koparan MR, ‘TCK Genel Hükümler Ceza Sorumluluğunu Kaldıran ve Azaltan Sebepler’ (2006) (64) TBBD 337-367.

Kurt Kılıç E, ‘Kasten Öldürme Suçunun Tasarlayarak İşlenmesi Nitelikli Haline İlişkin Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 2016/486 E., 2021/56 K., 25.02.2021 Künyeli Kararının Değerlendirilmesi’ (2022) 1 (1-2) KİD 181-212.

Mahmutoğlu FS ve Karadeniz S, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi* (2. Baskı, Beta 2021).

Merki D, ‘Türk Ceza Hukukunda Sapma’ (2013) 8 (2) EÜHFD 515-530.

Okuyucu Ergün G, ‘Görevi Kötüye Kullanma Suçu’ (2009) (82) TBBD 1-31.

Olgun E, ‘Kasten Öldürme Suçunun Türk-Alman Karşılaştırmalı Ceza Hukuku Bakımından İncelenmesi’ (2013) 19 (2) MÜHF-HAD 1631-1666.

Özbek VÖ, ‘Türk Ceza Kanununda Hata (m. 30)’ (2008) 3 (7) CHD 83-99.

Özbek VÖ, Doğan K ve Bacaksız P, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (19. Baskı, Seçkin 2024).

Özbek VÖ, Doğan K, Meraklı S, Bacaksız P ve Başbüyük İ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (15. Baskı, Seçkin 2024).

Özen M ve Köksal A, ‘Göreve İlişkin Sırrın Açıklanması Suçu’ (2020) 69 (1) AÜHFD 189-232.

Özen M, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri* (9. Baskı, Adalet 2024).

Özgenç İ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (20. Baskı, Seçkin 2024).

Öztürk B ve Erdem MR, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku* (24. Baskı, Seçkin 2024).

Sarıgül AT, ‘Ceza Hukukunda Hata Kavramı ve Suçun Maddi Unsurlarında Hatanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi’ (2019) 14 (2) EÜHFD 664-692.

Sarıtaş E ve Algan Canseven H, ‘Şahsi Cezasızlık Sebeplerinin Maddi Şartlarında Hata’ (2023) 11 (1) CHKD 1-25.

Soyaslan D, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (10. Baskı, Yetkin 2022).

Sözüer A, ‘Ön Söz Yerine Türk Ceza Hukuku Reformu’ (2013) 71 (1) İÜHM 1-21.

Şen E ve Akpınar S, ‘Ceza Hukukunda Hata’ (2021) 16 (180) THD 1560-1569.

Şenol C, ‘5237 Sayılı Türk Ceza Kanuna Göre Suçun Maddi ve Nitelikli Unsurlarında Hata (TCK m. 30/1,2)’ (2018) 13 (38) CHD 113-145.

Tan M, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler* (Seçkin 2011).

Taner T, *Ceza Hukuku Umumî Kısım* (3. Basım, İsmail Akgün 1953).

Tezcan D, Erdem MR ve Önok RM, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku* (22. Baskı, Seçkin 2023).

Tokdemir S, ‘Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 2013/9-104 Esas, 2014/216 Karar ve 29.4.2014 Tarihli Kararı Çerçevesinde Türk Ceza Kanununun 85’inci Madde-

sinin İkinci Fıkrası Özelinde Ortaya Çıkan Hukuki Sorunların Değerlendirilmesi’ (2023) 29 (1) MÜHF-HAD 140-187.

Toroslu N ve Toroslu H, *Ceza Hukuku Genel Kısım* (26. Baskı, Savaş 2021).

Tulay ME, ‘Suçun Cezayı Artıran Nitelikli Hallerinde Hatanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme Yargıtay CGK 2020/1-433 E., 2023/28 K., 26.01.2023’ (2024) 3 (1-2) KİD 91-102.

Tulay ME, *Ceza Hukukunda Şahısta veya Konuda Hata* (Adalet 2022).

Tunç K, *Ceza Hukukunda Kastı Engelleyen Hata* (Adalet 2020).

Turan E ve Otacı C, *Genel Hükümlerle Bağlantılı Olarak Kasten İnsan Öldürme Suçları* (5. Baskı, Seçkin 2024).

Yaşar Y ve İçer Z, ‘The Concept of “Good Faith” In Criminal Law’ (2019) 7 (2) CHKD 255-274.

Yavuz HA, ‘Türk Ceza Hukukunda Haksızlık Hatası (TCK m. 30/4) (Teoride ve Güncel Yargıtay Uygulamasında)’ (2021) 12 (46) TAAD 201-254.

Yerdelen E, ‘Ceza Hukukunda Yorum Hatası (Der Subsumtionsirrtum)’ (2014) 9 (25) CHD 69-101.

Yokuş Sevük H, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (4. Baskı, Adalet 2022).

Zafer H, *Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK M. 1-75* (8. Baskı, Beta 2021).

